

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE
FAKULTA BEZPEČNOSTNĚ PRÁVNÍ
Katedra veřejnoprávních disciplín

Lidská práva a výjimečné stavy
v judikatuře Evropského soudu pro
lidská práva
Bakalářská práce

Human rights and the state of emergency in the case
law of the European Court of Human Rights
Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
doc. JUDr. Mgr. Harald Scheu, Ph.D.

AUTOR PRÁCE
David Ryvola

PRAHA
2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Karlíku, dne 31. 1. 2022

David Ryvola

Poděkování

Chtěl bych upřímně poděkovat panu doc. JUDr. Mgr. Harald Scheu, Ph.D. za jeho trpělivost při vedení bakalářské práce a především za mimořádnou ochotu a vstřícnost při poskytování cenných podnětů, či rad.

ANOTACE

Hlavní náplní této bakalářské práce bude zkoumání derogace lidských práv ve výjimečném stavu. Kromě podrobnější analýzy současného právního rámce pro možnost omezení lidských práv podle Evropské úmluvy o lidských právech a příslušné judikatury Evropského soudu pro lidská práva, bude studie založena na srovnání přístupů jednotlivých smluvních států (tj. členských států Rady Evropy) k řešení pandemie koronaviru SARS-CoV-2. V rámci této práce bude proveden rozbor a vyhodnocena situace v oblasti lidských práv v situaci výjimečného stavu. Přihlédnuto bude také k dřívějším případům omezení lidských práv v důsledku řešení mimořádného stavu. Jako dílčí téma bude nastíněn problém slučitelnosti zpřísněných trestů a sankcí během výjimečného stavu se základními lidskými právy.

KLÍČOVÁ SLOVA

Evropský soud pro lidská práva * derogace * lidská práva * Rada Evropy * Evropská úmluva o ochraně lidských práv * výjimečný stav

ANNOTATION

The main focus of this bachelor thesis will be to examine the derogation of human rights in a state of emergency. In addition to a more detailed analysis of the current legal framework for the derogation of human rights limitations under the European Convention on Human Rights and the relevant case law of the European Court of Human Rights, the study will be based on a comparison of the approaches of the various States Parties (i.e. the member states of the Council of Europe) to dealing with the SARS-CoV-2 coronavirus pandemic. It will also take into account earlier cases of human rights restrictions as a result of the handling of a state of emergency. As a sub-issue, the problem of the compatibility of increased penalties and sanctions during a state of emergency with fundamental human rights will be highlighted.

KEYWORDS

European Court of Human Rights * derogation * human rights * Council of Europe * European Convention for the Protection of Human Rights * state of emergency

Obsah

Seznam zkratk	7
Úvod	8
1 Vymezení základních pojmů	11
1.1 Právní stát vs rule of law	11
1.2 Vztah právního státu a demokracie.....	13
1.3 Právní stát jako základní podmínka fungování Evropské Unie.....	14
1.4 Rada Evropy.....	17
1.5 Evropský soud pro lidská práva	18
1.6 Výjimečný stav v právním státě.....	19
2 Odstoupení od dodržování základních lidských práv dle Evropské úmluvy	21
2.1 Způsoby odstoupení.....	21
2.1.1 Výhrada	21
2.1.2 Omezení.....	21
2.1.3 Derogace.....	22
2.2 Hmotněprávní požadavky derogace základních lidských práv.....	23
2.2.1 Skutečně mimořádný stav ohrožující život národa	23
2.2.2 Naléhavost a přiměřenost výjimky.....	24
2.2.3 Neodnímatelná práva.....	25
2.3 Procesní požadavky derogace	25
2.4 Jiné mezinárodní závazky	26
3 Historické příklady derogací	28
3.1 Lawless proti Irsku	28
3.2 Irsko proti Spojenému Království	29
3.3 tzv. Řecká kauza.....	30
3.4 Věc A a další proti Spojenému království	31
4 Přístup států Rady Evropy k pandemii Covidu-19	33

4.1 Česká republika	34
4.2 Slovenská republika	36
4.3. Ruská federace	38
4.4. Bulharská republika	39
4.5. Spojené království Velké Británie a Severního Irska	41
4.6. Republika Severní Makedonie	42
5 Sankční politika v době nouzových stavů	45
Závěr	47
Seznam literatury	52

Seznam zkratek

Africká charta - Africká charta práv člověka a národů

ČR – Česká republika

ESLP, Soud- Evropský soud pro lidská práva

EU - Evropská Unie

EÚLP, Úmluva - Evropská úmluva o ochraně lidských práv

NSZ- Nejvyšší státní zastupitelství

OSN – Organizace spojených národů

Smlouva – Smlouva o Evropské unii

Spojené království – Spojené království Velké Británie a Severního Irska

WHO – Světová zdravotnická organizace

Úvod

Vzhledem k vývoji událostí po celém světě z posledních let, kdy se zprávy o teroristických útocích, válečných konfliktech, ekonomických krizích a pandemiích staly součástí našich každodenních životů, je stále obvyklejší, že jsou vládní představitelé dotčených států nuceni uchýlovat se od tzv. normálních stavů ke stavům krizovým, nouzovým či výjimečným.¹ Hlavním cílem práce je zkoumání omezování lidských práv v situaci výjimečného stavu.

První část práce je věnována vymezení základních pojmů. Výchozím bodem je odlišení konceptu právního státu od *rule of law* (vlády práva). V návaznosti na tento bod je zkoumáno napojení právního státu na vládu demokracie. Aby mohla Evropská unie fungovat jako společenství práva, musí disponovat určitými nástroji, pomocí kterých je možné přinutit členské státy k dodržování základních hodnot právního státu. Vedle podrobnější analýzy dostupných prostředků je řešena otázka, zda jsou možnosti dostatečně efektivní.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv (dále "Úmluva", EÚLP) je nejdůležitější politicko-právní úmluvou sjednanou v rámci Rady Evropy k ochraně základních lidských práv a svobod.² Evropský soud pro lidská práva v průběhu let rozvinul své chápání tří základních zásad, které tvoří hodnoty úmluvy, a to demokracie, právního státu a lidských práv. Stejně jako v případě jiných mezinárodních smluv o lidských právech, nabízí Evropská úmluva o lidských právech smluvním státům – členským státům Rady Evropy, možnost omezit výkon lidských práv v době krize.

Zajištění bezpečí svých obyvatel je jedním z nejzákladnějších a nejdůležitějších úkolů státu, díky kterým je schopný zajistit svou existenci. Bezpečí lze definovat jako absenci ohrožení. V některých případech se státy rozhodnou reagovat na ohrožení své národní bezpečnosti, státní integrity, či právního státu vyhlášením "výjimečného stavu", podle něhož se mohou dočasně odchýlit od některých závazků nebo je pozastavit, například v době války nebo veřejného ohrožení života národa.

¹ Stav, kdy platí normální právní řád

² Council of Europe, 'Definition and Development of Human Rights and Popular Sovereignty in Europe (Science and Technique of Democracy)', Council of Europe Publication, 2011, str. 132.

Jedná se o institut doprovázený významnou mírou kontroverze. Značný počet států z různých politických a kulturních prostředí vyhláší "výjimečný stav" již po desetiletí. Někteří politici dokonce otevřeně přiznávají, že taková opatření nemají čelit pouze jedné krizi. Výjimku v tomto případě představuje Africká charta práv člověka a národů (dále „Africká charta“)³, ve které „mnozí autoři postrádají precizní zakotvení podmínek derogace a limitace základních práv.“⁴ Dalším zkoumaným problémem je tedy otázka, co to skutečný "výjimečný stav" je.

Není pochyb o tom, že odklon od běžných standardů lidských práv je za určitých okolností nevyhnutelný. Otázkou je, zda Úmluva neumožňuje státům omezit práva zaručená touto listinou také v míře, která by byla v rozporu se samým duchem Úmluvy. Od svého založení musel Evropský soud pro lidská práva (Soud, ESPLP) hledat rovnováhu mezi dodržováním lidských práv a suverenitou smluvních stran.

Druhá kapitola pojednává o legálních způsobech odstoupení od dodržování základních lidských práv ze stran smluvních států. Důraz je kladen na institut derogace, přičemž jsou detailně analyzovány veškeré konkrétní požadavky, od kterých není možné se odchýlit. V této části práce vyvstává otázka, zda je v případě právě probíhající koronavirové pandemie přistoupit k aktivaci článku 15 Úmluvy a k tzv. derogaci (suspendaci) v plné míře, či zda je dostatečné pouhé omezení předjímané Úmluvou.

Ve třetí části práce je proto nahlédnuto do historie, konkrétně na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, který byl nejednou nucen rozhodovat o otázkách, zda v některých případech skutečně existovala situace "výjimečného a bezprostředního nebezpečí". Je poukázáno na konkrétní spory, jež měly přímý dopad na vývoj a pochopení funkce Soudu jako takového. Část je vztažena k hlavnímu cíli práce.

Čtvrtá kapitola se soustředí na komparaci přístupů vybraných členských států Rady Evropy k pandemii koronaviru SARS-CoV-2. Tato část se zabývá jednotlivými opatřeními zaváděnými na území daných států, především v kontextu základních lidských práv a svobod. Jelikož se jedná o státy, jež ratifikovaly Evropskou úmluvu o

³ Respektive její první část, věnující se právům a povinnostem. Část druhá je věnována Komisi.

Dostupná z: <https://www.achpr.org/legalinstruments/detail?id=49>

⁴ Němčák, V. 2008. *Ochrana lidských práv v rámci africké unie*: bakalářská práce. Brno: Masarykova Univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií. 2008. s. 13.

lidských právech do svých ústav, je nutné kriticky zhodnotit jednotlivé kroky, které této skutečnosti příliš neodpovídají.

Poslední část práce je zaměřena na slučitelnost zpřísnění trestů a sankcí v době nouzového stavu s lidskými právy. V závěru práce je řešena otázka, zda by se oblast sankční politiky měla soustředit pouze na “dobu nouzového stavu“ ve smyslu časového úseku, po který je mimořádná situace přítomna, nebo by se mělo též přihlížet ke způsobu páchaní trestné činnosti ve vztahu k důvodu vzniku dané situace.

1 Vymezení základních pojmů

První kapitola je věnována vymezení základních pojmů, jejichž správné vyložení je pro plné porozumění nezbytné. Jedná se o pojmy, u kterých se lze setkat s poměrně velkým množstvím výkladů. V oblasti ochrany základních lidských práv považují za nejdůležitější objasnění právního státu, jeho vztahu k demokracii a nástroje, jejichž pomocí by bylo možné jejich kompletní naplnění. V rámci nejpodstatnějších institucí spojených s tímto tématem bude zmíněna Rada Evropy a Evropský soud pro lidská práva.

1.1 Právní stát vs rule of law

Vztah práva a státu má dvě pojetí. Ve spojitosti se dvěma nejrozšířenějšími systémy práva, rozlišujeme na jedné straně právní stát ve vztahu ke kontinentálnímu právnímu systému a na straně druhé tzv. *rule of law*, typický pro právní kulturu angloamerickou. Především kvůli množství zkoušek a výzev, kterými si oba právní systémy musely v průběhu let projít, se chápání těchto termínů postupně vyvíjelo.

Oba pojmy jsou v mnohém odlišné, i přes to se podle M. Tomoszeka často považují za velmi podobné, někdy dokonce za totožné a platí, že čím širší pojetí obou pojmů akceptujeme, tím více se jejich jednotlivé atributy překrývají.⁵

Jako první charakterizoval *rule of law* v roce 1885 britský teoretik A. V. Dicey. Mezi tři základní složky zařadil následující podmínky: nikdo není trestný nebo nemůže být zákonně donucen k tělesným útrapám nebo zbaven svého majetku, pokud neporušil právo, které bylo stanoveno běžným způsobem a aplikováno běžným soudem; nikdo není nad zákonem a všichni jsou podřízeni zákonům a jurisdikci soudů; právo respektuje určité obecné ústavní principy (zejména v podobě základních práv) vyplývajících ze soudních rozhodnutí.⁶

Diceyho definice není konečná, nicméně provedl základní charakteristiku, čímž poskytl definiční podklad pro ostatní autory, kteří na něj později navázali. O „modernizovanou“ definici se zasloužil lord Bingham, jenž v roce 2006 při přednášce

⁵ TOMOSZEK, Maxim. *Podstatné náležitosti demokratického právního státu*. Praha: Leges, 2015, str. 16 - 39. ISBN 978-80-7502-116-8

⁶ Dicey, A. V. 1915. *Introduction to the Study of the Law of the Constitution* (8 ed.). London: Macmillan and Co. 1915

s názvem "Právní stát" ve Sněmovně lordů nastínil 8 dílčích pravidel, která podle něj tvoří *rule of law*. Těchto 8 zásad, které lord Bingham vyslovil, je považováno za moderní verzi právního státu:

- 1: Právo musí být pokud možno přístupné, srozumitelné, jasné a předvídatelné.
- 2: Otázky zákonného práva a odpovědnosti by měly být obecně rozhodovány na základě aplikace práva, nikoliv na základě volné úvahy.
- 3: Právo musí platit pro všechny stejně, pokud nelze odůvodnit rozdíly.
- 4: Právo musí poskytovat přiměřenou ochranu základních a zásadních lidských práv.
- 5: Strany v občanskoprávních sporech musí mít možnost řešit spory, aniž by čelily velkým právním nákladům nebo nadměrným průtahům.
- 6: Výkonná moc musí využívat pravomoci, které jí byly svěřeny, rozumně, v dobré víře, k řádnému účelu a nesmí překročit meze těchto pravomocí.
- 7: Musí existovat spravedlivé rozhodovací řízení.
- 8: Stát musí dodržovat závazky vyplývající z mezinárodního práva, které ať už vyplývá ze smlouvy, nebo z mezinárodních zvyklostí a praxe, upravuje chování národů.⁷

O názoru lorda Binghamu lze říci, že vyplňuje mezery Diceyho koncepce, neboť je modernější a týká se nejnovější problematiky.

Na straně druhé máme pojem právní stát, který vychází z myšlenky nadřazenosti zákona, jenž dopředu jasně stanoví, co je povoleno a co naopak zakázáno resp. co je správné, a co špatné. Tento úkol v angloamerickém systému plní soudy, které svými rozhodnutími vytváří soudní precedenty, čímž v podstatě tvoří zároveň i právo. V případě právního státu naopak soudy zákony dotvářet nemohou, jejich úkolem je zákony správně interpretovat.

Obdobně jako tomu bylo u *rule of law*, se definice právního státu postupně vyvíjela. Původní formální pojetí bylo doplněno o hodnotový rámec a další instrumenty, které pomáhají ochránit demokratický režim. Následné materiální pojetí

⁷ Oficiální webové stránky vlády Velké Británie, dostupné z:
<https://www.gov.uk/government/speeches/the-rule-of-law-and-the-prosecutor>

dalo za vznik modernímu chápání, které V. Šimíček shrnul ve své publikaci a vytyčil jeho nejdůležitější body: princip výhrady zákona; státní moc je vázána úctou k právům a svobodám člověka; princip zákonnosti; zákaz působení újmy na právech pro uplatňování základních práv a svobod; dělba moci; oddělenost politických stran od státu; ústavně předepsaná tvorba zákonů; hierarchie právních předpisů; dodržování mezinárodních závazků; soudní kontrola ústavnosti a zákonnosti; nezávislost soudů a soudců; procesní záruky ochrany základních práv a svobod; rovnost před zákony a v řízení před orgány veřejné moci; legalita trestního práva; zákaz retroaktivity; zákaz libovůle; zásada přiměřenosti působení práva a zásahů orgánů veřejné moci; požadavek právní jistoty, jasnosti, předvídatelnosti a určitosti práva.⁸

Celkově vzato lze říci, že oba koncepty jsou si velmi blízké. Jejich cíl je bezpochyby stejný, liší se pouze v prostředcích užívaných k jeho dosažení. Velmi trefně vystihl vývoj M. Tomoszek: „*do každého z nich (tj. jak do rule of law, tak do právního státu) se přidávají zpravidla ty prvky, které v něm dříve chyběly, a naopak v druhém pojmu obsaženy byly*“⁹, čímž zdůraznil vysokou míru vzájemného ovlivňování.

1.2 Vztah právního státu a demokracie¹⁰

Myšlenka demokracie odvozuje svou morální sílu - a lidovou přitažlivost - ze dvou klíčových principů:

1. Autonomie jednotlivce: nikdo by neměl podléhat pravidlům, která mu vnutili jiní. Lidé by měli mít možnost řídit svůj vlastní život (v rámci rozumných možností).

2. Rovnost: myšlenka, že každý by měl mít stejnou možnost ovlivňovat rozhodnutí, která se týkají lidí ve společnosti.¹¹

⁸ ŠIMÍČEK, Vojtěch, Jan FILIP, Pavel MOLEK, Lenka BAHÝLOVÁ, Milan PODHRÁZKÝ, Radovan SUCHÁNEK a Ladislav VYHNÁNEK. Ústava České republiky - Komentář. Praha: Linde Praha, 2010. str. 28 (Čl. 1 odst. 1 Ústavy). ISBN 978-80-7201-814-7

⁹ TOMOSZEK, Maxim. Podstatné náležitosti demokratického právního státu. Praha: Leges, 2015, str. 29 - 38. ISBN 978-80-7502-116-8.

¹⁰ Slovo demokracie pochází z řeckých slov "demos", což znamená lid, a "kratos", což znamená moc; demokracii lze tedy chápat jako "moc lidu": způsob vládnutí, který závisí na vůli lidu. Dostupné z oficiálních webových stránek Rady Evropy: <https://www.coe.int/en/web/compass/democracy>

¹¹ Tamtéž

V dnešní době jsou termíny právního státu a demokracie velmi úzce spjaty a navzájem se ovlivňují. Dalo by se říci, že principy právního státu demokracii do určité míry limitují tím, že utváří „nezměnitelné části ústav“, kterými se demokratická vláda musí řídit. Kupříkladu se jedná o části věnující se lidským právům. Když se na situaci podíváme z druhé strany, na utváření základních lidských práv se museli zákonodárci shodnout, čímž se dostáváme k jednomu ze základních principů demokracie.

Spojíme-li tyto dva pojmy dohromady, vznikne nám demokratický právní stát. Jak se věc zprvu může zdát jednoduchá, opak je pravdou. V žádném případě nelze říci, že když spojíme veškeré principy právního státu a demokracie, dostaneme demokratický právní stát. M. Tomoszek shrnul úvahy na toto téma tak, že: *„se jedná o dva samostatné pojmy s odlišným obsahem, které se do určité míry překrývají, ovšem mohou se dostat i do střetu. Z hlediska jejich role v ústavním systému demokracie a právní stát sledují odlišné cíle.“*¹²

1.3 Právní stát jako základní podmínka fungování Evropské Unie

Článek 2 Smlouvy o Evropské unii¹³ (dále „Smlouva“) vymezuje základní unijní hodnoty, mezi kterými je mimo jiné¹⁴ zahrnuta ochrana právního státu. V článku sedmém je následně uvedeno, jak by se v krajním případě postupovalo při porušení některé z hodnot smluvním státem. V případě, že by stádium porušování dospělo až do této fáze, může Rada kvalifikovanou většinou rozhodnout o pozastavení určitých práv, včetně těch hlasovacích. Mimo jiné existuje možnost zahájit se státem tzv. řízení pro porušení smlouvy¹⁵, přičemž v konečném důsledku může dojít až k žalobě k Soudnímu dvoru Evropské Unie.

Dlouhou dobu se Evropská unie (dále „EU“) pokoušela vytvořit jasné zásady, které by měl právní stát splňovat. K bližšímu vymezení definice ze strany orgánů EU je donutila až situace ze současných let. V roce 2014, v reakci na „krizi právního

¹² TOMOSZEK, Maxim. Podstatné náležitosti demokratického právního státu. Praha: Leges, 2015, str. 45. ISBN 978- 80-7502-116-8.

¹³ Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF

¹⁴ Navíc mezi ně patří úcta k lidské důstojnosti, svoboda, demokracie, rovnost a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin.

¹⁵ Děje se tak v případě, že by národní právo bylo v rozporu s unijním.

státu“ v Maďarsku a Polsku, vydala Komise *Sdělení o Novém postupu EU pro posílení právního státu*, kde vyjmenovala jako stěžejní principy: zákonnost zahrnující průhledný, odpovědný, demokratický a pluralistický proces přijímání zákonů, právní jistota, zákaz svévole výkonné moci, nezávislé a nestranné soudy, účinný soudní přezkum zahrnující respekt k základním právům, rovnost před zákonem. Ve *Zprávě o právním státu* z roku 2020 doplnila explicitně komise pojetí právního státu o princip dělby moci.¹⁶

Státy, ve kterých dochází k porušování právního státu, jsou zároveň i země, které dlouhodobě vykazují nižší úroveň dodržování lidských práv. Jmenovitě se jedná o Polsko a Maďarsko, se kterými již byla zahájena řízení pro porušení smlouvy, přičemž v obou případech dokonce došlo k aktivaci článku 7. Situace se rozhodně nevyvíjí dle představ, a co hůře, že dle slov české místopředsedkyně Komise pro hodnoty a transparentnost Věry Jourové, ani situace na Maltě zdaleka není ideální a je nutné, aby země prošla reformami. Další zemí, která se dostala do hledáčku Evropské Komise je Rumunsko, z důvodu obavy o nezávislosti rumunských soudů a nových pravidlech ohlašování korupce.¹⁷

Evropská komise přišla v roce 2014 s třífázovým mechanismem, který by měl aktivaci sedmého článku předcházet. Jako první je na Komisi, aby posoudila, zda je právní stát v dané zemi ohrožen. V případě, kdy dospěje k závěru, že skutečně dochází k porušování, zašle státu tzv. stanovisko k právnímu státu, na které má stát možnost reagovat. Pokud ani následný dialog nepřispěje k vyřešení situace, zašle unijní exekutiva tzv. doporučení k právnímu státu. V poslední fázi dochází k monitorování situace ze strany Komise, která pokud shledá kroky „problémového“ státu k nápravě jako neuspokojivé, má možnost sáhnout k aktivaci sedmého článku Smlouvy.¹⁸

Vzhledem k tomu, že se situace nelepší, ba naopak se spíše ubírá opačným směrem, je Komise nucena přijít s novými opatřeními. K rozvoji kultury právního státu by měly napomoci pravidelné dialogy společně s posílením spolupráce s Radou

¹⁶ HOUŠKOVÁ, Klára. Členský stát Evropské unie jako právní stát - právní nástroje na jeho ochranu, diplomová práce, Brno 2021.

¹⁷ European Parliament resolution of 1 March 2018 on the Commission's decision to activate Article 7(1) TEU as regards the situation in Poland (2018/2541(RSP))

Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0055_EN.html

¹⁸ Oficiální webové stránky Evropské Komise, Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/index_cs

Evropy. V rámci preventivní činnosti by mělo docházet k pravidelnému monitorování situace ve všech státech EU.¹⁹

Nabízí se tedy otázka, zda-li jsou prostředky vynucování dodržování principů právního státu dostatečně efektivní. Z mého pohledu nikoliv. Zásadní problém vidím v tom, že ačkoliv byl již ve dvou případech aktivován článek 7, je pro uvalení sankcí potřebný jednomyslný souhlas. Toho je však velmi obtížné dosáhnout, jelikož se domnívám, že se Polsko s Maďarskem při vyvolaném hlasování navzájem podpoří.

Cesta by mohla vést přes zamezení dotací provinilým státům. V roce 2020 přišla EU s návrhem dohody, při které by Evropská komise předkládala návrhy na pozastavení výplaty peněz s ohledem na porušování právního státu, jež by bylo nutné schválit kvalifikovanou většinou. Ačkoliv se zástupci unijních států a Evropského parlamentu po několika měsících shodli, i tuto verzi ale Maďarsko s Polskem dlouhodobě odmítají. Spor vyvrcholil žalobou podanou Polskem a Maďarskem k Soudnímu dvoru EU, ve které obvinily Evropskou Unii z překračování pravomocí. 16. února 2022 však soud žalobu zamítl, čímž plně zpřístupnil cestu Evropské Komisi, která by nyní mohla daným státům zablokovat čerpání dotací ze strukturálních fondů.²⁰

Česká republika (dále „ČR“) se v otázce právního státu staví na stranu Evropské unie. Český Ústavní soud se v jednom ze svých nálezů vyjádřil nepřímo k hodnotovému ukotvení právního státu v ústavním právu ČR: *„Česká ústava akceptuje a respektuje princip legality jako součást celkové koncepce právního státu, neváže však pozitivní právo jen na formální legalitu, ale výklad a použití právních norem podřizuje jejich obsahově-materiálnímu smyslu, podmiňuje právo respektováním základních konstitutivních hodnot demokratické společnosti a těmito hodnotami také užití právních norem měří.“*²¹ Ustanovení čl. 9 odst. 2 Ústavy, hovoří takto: *„Změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřípustná.“*

¹⁹ The European Parliament, *The establishment of an EU Mechanism on Democracy, the Rule of Law and Fundamental Rights*.

Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0251_EN.html

²⁰ <https://www.theguardian.com/law/2022/feb/16/ecj-dismisses-hungary-poland-complaints-eu-rule-of-law-measure>

²¹ Pl. ÚS 19/93 ze dne 21. prosince 1993,

dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=PI-19-93>

1.4 Rada Evropy

Rada Evropy je mezinárodní organizace založená 5. května 1949 s cílem prosazovat lidská práva, demokracii a právní stát v Evropě. Mezi zakladatelské státy patří Belgie, Dánsko, Francie, Itálie, Irsko, Lucembursko, Nizozemsko, Norsko, Spojené království a Švédsko. V současné době má 47 členských států, včetně všech 27 členů Evropské unie, žádný z nich však nevstoupil do EU dříve než do Rady Evropy. Výjimku tvoří pouze tři evropské země, a to Vatikán, Kazachstán, kde panují obavy o dodržování lidských práv, a Bělorusko, které se nachází ve stejné situaci, přičemž zde stále dochází k aktivnímu užívání trestu smrti.²²

Článek 4 Statutu Rady Evropy sice stanoví, že členství je otevřeno všem "evropským" státům²³, ale již od počátku byl tento artikl vykládán velmi liberálně a zahrnoval i transkontinentální státy (Gruzie a Ázerbájdžán) a státy, které geograficky spadají do Asie, ale sociálně-politicky se řadí mezi evropské (Arménie a Kypr). Kromě statusu řádného člena zavedla Rada Evropy další nástroje pro spolupráci a účast nečlenských států, a to jmenovitě: status pozorovatele, žadatele, zvláštního hosta a partnera pro demokracii. Statusem pozorovatele disponují i státy jako například Japonsko a Spojené státy americké, což je poměrně kontroverzní, protože obě země uplatňují trest smrti.²⁴

Ačkoliv jsou spolu často zaměňovány, Rada Evropy a Evropská unie jsou dvě naprosto odlišné organizace (EU přijala původní evropskou vlajku i hymnu). Rada Evropy nemůže vydávat závazné zákony, má však pravomoc prosazovat vybrané mezinárodní dohody, které evropské státy uzavřely na různá témata. Sídlo Rady Evropy se nachází ve Štrasburku. Úředními jazyky jsou angličtina a francouzština, pro některé činnosti se užívá také němčina, italština a ruština. V čele stojí generální tajemník, dvěma statutárními orgány jsou Výbor ministrů, který tvoří ministři zahraničních věcí jednotlivých členských států, a Parlamentní shromáždění, složené z poslanců národních parlamentů jednotlivých členských států.²⁵

²² <https://www.coe.int/en/web/about-us/who-we-are?desktop=true>

²³ Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680306052>

²⁴ Protokol č. 6 Evropské úmluvy o lidských právech naprosto zřetelně trest smrti zakazuje, dokonce ho ve článku 3 činí nederogovatelným pravidlem.

²⁵ TICHÝ, Luboš, Rainer ARNOLD, Jiří ZEMÁNEK, Richard KRÁL a Tomáš DUMBROVSKÝ. *Evropské právo*. 5. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, xlii, 756 s. ISBN 978-80-7400-546-6.

1.5 Evropský soud pro lidská práva

Evropský soud pro lidská práva (dále „ESLP“) je mezinárodní soudní dvůr se sídlem ve Štrasburku, založený při příležitosti desátého výročí existence Rady Evropy v roce 1959.²⁶ ESLP má dva nejdůležitější úkoly – prvním je projednávat a vydávat rozhodnutí v případech tzv. individuálních stížností, tím druhým je zabývat se stížnostmi podanými státy.²⁷ ESLP je tvořen stejným počtem soudců, jako je počet členských států Rady Evropy, které se zavázaly k ratifikaci Evropské úmluvy o lidských právech (dále „Úmluva“).²⁸ Úmluva zavazuje smluvní státy k dodržování základních občanských a politických práv a svobod všech osob spadajících pod jejich jurisdikci.²⁹

ESLP působí jako podpůrný systém, jeho cílem není nahrazení systému vnitrostátního. Veškerá odpovědnost za dodržování a ochranu lidských práv je primárně ponechána na jednotlivých státech. Soud působí subsidiárně, na řadu přijde až v případě selhání všech vnitrostátních prostředků. Jednou z podmínek připuštění stížnosti je vyčerpání veškerých opravných prostředků v dotčeném státu, přičemž musí být zmíněny námitky, které budou následně předloženy u Soudu. Pro možnost podání stížnosti nemusí být žalující osoba státním příslušníkem členského státu, ani se nemusí jednat o osobu fyzickou. Je však vyžadováno, aby porušující stát byl vázán Úmluvou.³⁰

Aby se Soud stížností zabýval, je zapotřebí, kromě již zmíněného vyčerpání opravných prostředků, dodržení čtyřměsíční lhůty od konečného vnitrostátního rozhodnutí. Další náležitostí je řádně vyplněný formulář, zaslaný poštou na adresu sídla ESLP.³¹ Následným krokem je rozhodnutí, zda je stížnost přijatelná. V případě, že ano, vyzve Soud k pokusu o smírné urovnání sporu. Až v případě, že ani v této fázi nedojde k vyřešení sporu, přijde na řadu přezkoumání žaloby Soudem, na jehož základě se rozhodne o porušení Úmluvy. V pravomoci ESLP není přezkum

²⁶ ČEJKOVÁ, Michaela. *Evropský soud pro lidská práva - postavení a role na poli ochrany osobnosti vč. rozboru judikatury a jeho vlivu na tuzemskou judikaturu*. Diplomová práce (Mgr.)--Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 2019.

²⁷ Individuální stížností se rozumí případ, kdy je žalující stranou jednatel nebo skupina občanů.

²⁸ V současné době se tedy jedná o 47 soudců.

²⁹ Evropský soud pro lidská práva. *Otázky a odpovědi*.: Evropský soud pro lidská práva. [online]. [cit. 2018-10-23]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Questions_Answers_CES.pdf

³⁰ Tamtéž

³¹ Žádost musí být sepsána v angličtině nebo francouzštině (úřední jazyky ESLP), případně v oficiálním jazyku členského státu Rady Evropy.

rozhodnutí předchozího či zneplatnění zákona, může být však přiznáno “spravedlivé zadostiučinění“ v podobě finančního odškodnění.³²

1.6 Výjimečný stav v právním státě

Téma výjimečného stavu je v dnešní době velmi diskutované. Výstižně popsal neopomenutelnost tohoto institutu ve své publikaci Lukáš Kollert: „*Problematikou výjimečného stavu bychom se v kontextu právního státu nemuseli zabírat, pokud by se naplnil jeden z následujících scénářů: buďto by skutečnost doznala tak radikální transformace, že by se potřeba aktivace tohoto institutu stala toliko hypotetickou, nebo by právní řády svěřovaly veřejné moci i za normálních okolností tak široké kompetence, že by výjimečného stavu nebylo třeba.*“³³ Je zřejmé, že první okolnost je jen velmi stěží reálná, zatímco druhá s ohledem na princip právního státu spíše nevítaná.

Zároveň je jasné, že se jedná o institut, se kterým se budeme setkávat stále častěji. Doposud se však nepovedlo nalézt jednotnou definici výjimečného stavu. V zásadě existují dvě pojetí. První nastínil ve své sbírce C. Schmitt, přičemž ho popsal jako ústavní zmocnění k porušování ústavních norem.³⁴ Toto chápání se přiklání k možnosti *ex ante* zakotvení klauzule, která by činila rozhodování o výjimečném stavu legálním. Druhý náhled nabízí D. Dyzenhaus v návaznosti na A. Diceyho, který je zastáncem teorie, že by výjimečný stav neměl být v žádné podobě předjímán v ústavě, nýbrž by se mělo jednat o mimoprávní prosazení faktické moci, o kterém by se *ex post* rozhodlo, zda dojde k legalizaci, či naopak k potrestání.³⁵

Jiné dvojí pojetí přináší J. Kysela, který vymezuje v užším pojetí výjimečný stav jako stav “ústavní neobvyklosti“ v reakci na skutečnou, ve většině případů nepředvídatelnou, událost (způsobenou jednak válkami, ale i přírodními nebo průmyslovými katastrofami), jež má zásadní vliv na chod ústavního systému. Na straně druhé nabízí přístup velmi obecný, kdy pod pojem zahrnuje v podstatě

³² Evropský soud pro lidská práva. Otázky a odpovědi.: Evropský soud pro lidská práva. [online]. [cit. 2018-10-23]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Questions_Answers_CES.pdf

³³ KOLLERT, Lukáš. Výjimečný stav a jeho regulace v právním státě. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2021, 29(2), 227-260 [cit. 2022-02-06]. ISSN 1210-9126. Dostupné z: doi:10.5817/CPVP2021-2-2

³⁴ SCHMITT, Carl. *Die Diktatur: von den Anfängen des modernen Souveränitätsgedankens bis zum proletarischen Klassenkampf*. 2. Aufl. München: Duncker & Humblot, 1928.

³⁵ DYZENHAUS, D. Schmitt vs. Dicey: Are states of emergency inside or outside the legal order? *Cardozo Law Review*. 2006 s. 27

jakoukoliv odchylku z normality. V tomto případě by však mělo být možné situaci regulovat i jinými právními instituty, odlišnými od výjimečného stavu.³⁶

Aby bylo možné pokusit se vytyčit znaky výjimečného stavu, je zapotřebí rozlišit několik pojmů. Výjimečný stav je právní institut, zatímco nouzová, krizová, výjimečná situace jsou formou skutečnosti. V žádném případě se tedy nejedná o tentýž pojem, přesto však spolu velmi úzce souvisí. Ke vzniku výjimečného stavu je zapotřebí rozpoznání a následné prohlášení situace za krizovou, čímž dojde zároveň ke spojení i odlišení těchto elementů. Další instituty, od kterých je třeba výjimečný stav rozeznat, jsou různé formy nouzových stavů, jež se liší především svým účelem a mírou předvídatelnosti: *„Účelem výjimečného stavu je zachování státu a obnovení ústavní normality, zatímco účelem nouzového stavu je obrana širšího spektra chráněných zájmů. Toto rozlišení se ne vždy odráží v terminologii a v právní úpravě.“*³⁷

³⁶ BÍLKOVÁ, Veronika, Jan KYSELA a Pavel ŠTURMA. *Výjimečné stavy a lidská práva*. Praha: Auditorium, 2016. ISBN 978-80-87284-57-5.

³⁷ BELLING, Vojtěch. Výjimečný stav a hranice právního státu. *Právník (Praha)* [online]. 2018 str. 203.

2 Odstoupení od dodržování základních lidských práv dle Evropské úmluvy

2.1 Způsoby odstoupení

Aby byly jednotlivé smluvní strany schopny včas a efektivně reagovat na výjimečné stavy, byly do většiny mezinárodních smluv zakotveny instituty, které by to měly umožnit. Jsou jimi výhrada, omezení a derogace.

2.1.1 Výhrada

Výhrada je definována ve Vyhlášce ministra zahraničních věcí o Vídeňské úmluvě o smluvním právu z roku 1988 jako „*jednostranné, jakkoliv formulované nebo označené prohlášení, učiněné státem při podpisu, ratifikaci, přijetí nebo schválení smlouvy nebo při přístupu k ní, jímž tento stát zamýšlí vyloučit nebo změnit právní účinek určitých ustanovení smlouvy při jejich použití vůči tomuto státu*“.³⁸ Výhrada je účinná pouze pro stát, který ji uplatňuje a nemění ustanovení smlouvy pro ostatní smluvní strany v jejich vzájemných vztazích.

Dříve panoval názor, že k tomu, aby mohla být výhrada přijata, je potřebný souhlas všech smluvních stran. Na toto stanovisko se však začalo s postupem času při růstu počtu všech různých mnohostranných smluv přihlížet mírněji. Smlouva může výhrady výslovně zakázat nebo povolit, pokud je výčet povolených výhrad taxativní, jsou ostatní zakázány. Obecně však není povolena výhrada, která by byla neslučitelná s předmětem a účelem smlouvy.³⁹

2.1.2 Omezení

Omezení je institut obsažený v jednotlivých člancích Evropské úmluvy (přesněji druhé odstavce článků 8-11). Konkrétně se jedná o limitaci práv na respektování soukromého a rodinného života, svobodu myšlení, svědomí a

³⁸ Článek 2 odst. 1(d) Vídeňské úmluvy o smluvním právu
Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1988-15>

³⁹ Články 19-23 Vídeňské úmluvy o smluvním právu
Dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1988-15>

náboženského vyznání, nejtypičtěji poté na svobodu projevu či sdružování. Pomocí omezení může daný stát zasáhnout do některých základních lidských práv. Musí mít vždy zákonný podklad a musí být v zájmu ochrany určitého obecného zájmu. V daných lidsko-právních smlouvách jsou explicitně vyjádřeny přípustné formy omezení.⁴⁰

Pokud vztáhneme situaci k současné době, konkrétně k probíhající pandemii koronaviru SARS-CoV-2, je sporné, zda je tato varianta dostačující, či nikoliv. Většina evropských států se doposud neuchýlila ke krajnější variantě – přistoupení k derogaci, tudíž lze mít za to, že podle názoru vlád zemí jako je například Francie či Německo, se skutečně jedná možnost vyhovující mezinárodním standardům. V první řadě je třeba se zamyslet, jestli se současná situace dá označit za “ohrožující život národa“, jak je vyžadováno Úmluvou. Většina opatření navíc zasahuje do práv neabsolutních, u kterých je možnost omezení přímo předvídána Úmluvou.

2.1.3 Derogace

Institut, kterému se ve své práci dále budu věnovat, se nazývá derogace. *„Derogací se rozumí dočasné pozastavení aplikovatelnosti části ustanovení určité mezinárodní smlouvy, k němuž se státy uchylují proto, aby se snáze vyrovnaly s určitou mimořádnou situací. Derogace jsou podřízeny sérii podmínek, jež se snaží zajistit, aby státy institut využívaly jen v takové míře, jak je to skutečně potřeba.“*⁴¹

Článek 57 Vídeňské úmluvy o smluvním právu formuluje právní základ pro derogaci následovně: *„Provádění smlouvy ve vztahu ke všem stranám nebo k určité straně může být přerušeno: a) v souladu s ustanoveními smlouvy; nebo b) kdykoliv se souhlasem všech smluvních stran po poradě s druhými smluvními státy.“*⁴² V kontextu lidsko-právních smluv se nejčastěji setkáme s první variantou, kdy je příležitost derogace přímo vyjádřena v příslušném ustanovení.

⁴⁰ BÍLKOVÁ, Veronika, Jan KYSELA a Pavel ŠTURMA. *Výjimečné stavy a lidská práva*. Praha: Auditorium, 2016. ISBN 978-80-87284-57-5 str.69

⁴¹ Tamtéž

⁴² Vyhláška č. 15/1988 Sb.

2.2 Hmotněprávní požadavky derogace základních lidských práv

Článek 15 Úmluvy obsahuje politicky a právně nařízené postupy, jejichž prostřednictvím mohou státy pozastavit své mezinárodní závazky za účelem ochrany práv jednotlivce v době mimořádné situace nebo krize.⁴³ Odpovědnost za ochranu svých občanů by však neměla vést k porušování těch lidských práv, u kterých by se následně při jejich nedodržení dalo hovořit o zločinech proti lidskosti. Ustanovení proto obsahuje dodatek, že některá práva nelze odejmout či pozastavit za žádných okolností.⁴⁴

Evropský soud pro lidská práva ponechává v souvislosti s článkem 15 členským státům poměrně velký prostor pro uvážení. Za tímto účelem byla vydána doktrína *margin of appreciation*. V případě "*Belgian Linguistic*" z roku 1968 Soud zdůraznil subsidiaritu mechanismu ochrany lidských práv stanoveného Úmluvou vůči těm vnitrostátním.⁴⁵

2.2.1 Skutečně mimořádný stav ohrožující život národa

V souvislosti s rozsahem pojmu výjimečný stav se vedou spory o to, který orgán nebo instituce má pravomoc výjimečný stav vyhlásit. Průkopníkem se stala kauza z roku 1957 *Lawless v. Irsko*, kde Irsko přistoupilo k derogaci z důvodu aktivity teroristické skupiny Irské Republikánské Armády. Evropský soud pro lidská práva definoval mimořádnou situaci jako: "*výjimečnou krizovou nebo mimořádnou situaci, která postihuje veškeré obyvatelstvo a představuje hrozbu pro organizovaný život společnosti, z něhož se stát skládá*". Zároveň musí být ohrožení tak významného rázu, že se ukážou opatření předjímaná Úmluvou být nedostatečná. V tomto případě, navzdory vehementním snahám irské vlády o zpochybnění práva Soudu na přezkum

⁴³Evropská úmluva o ochraně lidských práv – článek 15: Odstoupení od závazků v případě nouze: „V případě války nebo jiného veřejného ohrožení státní existence může každá Vysoká smluvní strana přijmout opatření k odstoupení od závazků stanovených v této Úmluvě v rozsahu přísně vyžadovaném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva.“

⁴⁴KMEC, Jiří. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, 1660 s. ISBN 978-80-7400-365-3.

⁴⁵ECTHR, *Belgium Linguistics* (Application no 1474/62; 1677/62; 1691/62; 1769/63; 1994/63; 2126/64)

“mimořádnosti situace“, učinil Soud rozhodnutí, že existence stavu nouze vyvozená irskou vládou byla "vyvozena důvodně".⁴⁶

Soudu se však nepovedlo pojem vymezit dostatečně konkrétně. Důkazem budiž, že byl Soudní dvůr během následujících let několikrát nucen znovu přezkoumávat, zda došlo k dodržení znaků článku 15. Jak později poznamenal soudce Martens ve svém souhlasném stanovisku ve věci Brannigan a McBride proti Spojenému království: *„Názor Soudu na prostor pro uvážení podle článku 15 byl pravděpodobně ovlivněn názorem, že u většiny tehdejších členů Rady Evropy lze předpokládat, že se jedná o společnosti, které ... jsou již dlouhou dobu demokratickými Od přistoupení východoevropských a středoevropských států tento předpoklad ztratil svou relevanci.“*⁴⁷

Až o deset let později přiměla Evropskou komisi k podrobnějšímu vymezení tzv. řecká kauza. Zároveň s rozhodnutím o neplnění požadavků článku 15 ze strany Řecka, stanovila komise čtyři znaky, jež by měly existovat, aby se situace dala považovat za “stav nouze o ohrožení národa“: riziko musí být skutečné a bezprostřední; jeho účinky se musí týkat celého národa; musí dojít k ohrožení pokračování organizovaného života společnosti; nebezpečí musí být výjimečné.⁴⁸

2.2.2 Naléhavost a přiměřenost výjimky

Ve chvíli, kdy se dokáže přítomnost mimořádné situace, je nutné zkoumat, zda jsou opatření nezbytně nutná vzhledem k naléhavosti situace. I v této otázce je státům přisuzována velká míra vlastního uvážení. Ve věci Irsko proti Spojenému království uvedl Soud: *„Vnitrostátní orgány jsou z důvodu svého přímého a nepřetržitého kontaktu s naléhavými potřebami okamžiku v zásadě v lepší pozici než mezinárodní soudce, aby rozhodly jak o existenci takové mimořádné situace, tak o povaze a rozsahu výjimek nezbytných k jejímu odvrácení.“*⁴⁹

V žádném případě však neplatí, že by měly státy neomezenou pravomoc. Veškerá opatření dotýkající se lidských práv musí být neustále pod dohledem a

⁴⁶ ECtHR, Lawless v Ireland, Application No. 33257, 1 July 1961, par. 28.

⁴⁷ Brannigan and McBride v. United Kingdom, 25 May 1993 (Appl. No. 14553/89; 14554/89), concurring opinion of Judge Martens, para 3.

⁴⁸ The Greek case, (1969) II Yearbook, par. 153

⁴⁹ Ireland v United Kingdom, Judgment of 18 January 1978, Series A No. 25; (1979-80) 2 EHRR 25.

podrobována přezkumu. Návrat k běžné právní úpravě by měl nastat bezprostředně po učiněném závěru, že nezbytnost již pominula. Ačkoliv je i zde ponechán smluvním stranám významný prostor k uvážení a Soud ponechává důkazní břemeno na žalovaných stranách (je tedy na nich, aby prokázaly určitý věrohodný základ pro přesvědčení, že opatření jsou nezbytná), opakovaně dochází ke zpochybňování některých postupů ze strany Soudu. Mezi poražené strany soudních sporů se mimo Řecka⁵⁰ zařadilo též Turecko⁵¹ a Spojené království⁵², jež nebyly schopni Soud přesvědčit o nezbytnosti a proporcionalitě učiněných kroků.

2.2.3 Neodnímatelná práva

Bez ohledu na závažnost výjimečného stavu a na to, jak přesvědčivě může stát doložit, že odchylka je nezbytně nutná, nesmí stát za žádných okolností jakkoliv zasáhnout do nederogovatelných práv. Jedná se o tzv. absolutní lidská práva, která nemohou být omezena zákonem (ani v případě války, či jiné mimořádné situace) a v případě konfliktu dvou lidských práv musí vždy dostat přednost.⁵³ Mezi tato práva Evropská úmluva o lidských právech řadí právo na život, absence mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání, svoboda od otroctví, nevolnictví nebo nucených či povinných prací a zákaz retroaktivity.⁵⁴ Pomocí protokolů byla tato práva ještě doplněna o zákaz trestu smrti a zásadu *ne bis in idem*⁵⁵.

2.3 Procesní požadavky derogace

Poslední odstavec článku 15 ukládá státům podmínku řádně, úplně a jak Soudní dvůr uvedl v případě *Lawless*, bezodkladně informovat o svých záměrech generálního tajemníka Rady Evropy. V otázce "bezodkladnosti" by se nicméně dalo hovořit o velikorysosti Soudu, kde v již zmíněné věci *Lawless* připustil interval

⁵⁰ EComHR, The Greek case, 5 November 1969 (Denmark v. Greece, Appl. No. 3321/67; Norway v. Greece, Appl. no. 3322/67; Sweden v. Greece, Appl. no. 3323/67; Netherlands v. Greece, appl. no. 3344/67)

⁵¹ Aksoy v Turkey, appl. no. 21987/93, Judgement of 18 December 1996;

⁵² A and Others v. the United Kingdom, appl. no. 3455/05, 19 February 2009.

⁵³ Ignatius, Yordan Nugraha. 2018. Human rights derogation during coup situations, *The International Journal of Human Rights*, 22:2, 194-206, DOI: 10.1080/13642987.2017.1359551

⁵⁴ Evropská úmluva o ochraně lidských práv. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ces.pdf

⁵⁵ Zásada „ne dvakrát o tomtéž“, neboli zákaz stíhání pro tentýž skutek.

dvanácti dnů mezi přijatými opatřeními a následným oznámením. V případě Řecka se pak jednalo dokonce o interval více než čtyřměsíční, nicméně v tomto případě nedošlo ani ke splnění podmínky ohrožení života národa.⁵⁶

Navzdory absenci výslovných sankcí je tato oznamovací povinnost konstitutivní pro zákonnost odchýlení. Notifikace musí být řádně odůvodněná a zároveň velmi podrobná. Nesmí chybět informace o všech ustanoveních, jichž se derogace dotkne, míře a způsobu změny. Nadále je třeba poskytnout generálnímu tajemníkovi Rady Evropy příslušné právní texty. Poslední část podmínky tvoří povinnost informovat o ukončení výjimky, současně s datem znovuaplikace Úmluvy v kompletním rozsahu.⁵⁷

O nutnosti oznámení jakožto jedné z podmínek platnosti derogace se již několikrát přesvědčilo Turecko, kterému ESLP opakovaně vytkl jeho nedostatky. V případě z roku 1983 týkajícího se okupace severního Kypru⁵⁸, stejně jako v kauze *Sakik a další proti Turecku*⁵⁹, dospěl Soud k závěru, že se notifikace vztahovala na jinou část území, než ve které došlo k samotné derogaci, čímž došlo k porušení Úmluvy.

V této souvislosti je důležité zmínit, že neexistuje žádná právní úprava, jež by ukládala státům povinnost vnitrostátního vyhlášení. Úmluva zřetelně vyvozuje povinnost vůči generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, nicméně zcela opomíjí jakékoliv závazky vůči občanům státu. Dle mého názoru se jedná o absenci poměrně zásadní, jelikož v extrémním případě může dojít až k naplnění opačného účinku, než pro který byla Úmluva stvořena, a to k podkopávání právního státu.

2.4 Jiné mezinárodní závazky

Poslední podmínkou, aby se dalo o derogaci hovořit jako o platné, je její slučitelnost s jinými mezinárodními závazky. V případě rozporu s jiným závazkem, ať už lidskoprávním jako například Mezinárodní pakt o občanských a politických

⁵⁶ Baltic Journal of Law & Politics 3:2 (2010): 1-25 DOI: 10.2478/v10076-010-0008-6

⁵⁷ Článek 15, odstavec 3, Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ces.pdf

⁵⁸ ECmHR, *Cyprus v. Turkey, Application NO. 8007/77* 4. October 1983

⁵⁹ *Sakik and others v. Turkey*. ECtHR Judgment of 26 November 1997

právech, či závazkem z jiných oblastí mezinárodního práva, dochází k nemožnosti aplikace zamýšleného omezení.⁶⁰

Nepochybně se jedná o požadavek působící komplikace zejména lidsko-právním orgánům, a to hned z několika důvodů. Zaprvé má každý stát odlišné množství a typy závazků. Zadruhé je vyžadována velmi obsáhlá znalost mezinárodního práva včetně všech příslušných smluv. Zatřetí se nabízí problém, kdo v této otázce nese důkazní břemeno. Poslední otázkou je, zda by se Soud měl konzistencí zabývat pouze na základě žádosti účastníka řízení, či automaticky, z úřední povinnosti.⁶¹

Značná část rozhodnutí vydaných Soudním dvorem se tématu slučitelnosti derogace s jinými mezinárodními závazky věnuje velmi stroze, anebo se jí nevěnuje vůbec. Vzhledem k výše zmíněnému se asi nelze příliš divit nebo to mít Evropskému soudu pro lidská práva za zlé. Do budoucna ale lze předpokládat, že k problémům s aplikací této povinnosti bude docházet nadále.

⁶⁰ Muller, Julian. *European human rights protection in times of terrorism – the state of emergency and the emergency clause of the European Convention on Human Rights (ECHR)*. Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, ein Teil von Springer Nature 2018

⁶¹ BÍLKOVÁ, Veronika, Jan KYSELA a Pavel ŠTURMA. *Výjimečné stavy a lidská práva*. Praha: Auditorium, 2016. ISBN 978-80-87284-57-5 str.83

3 Historické příklady derogací

Splnění všech podmínek se v nejednom případě stalo objektem přezkumu Evropského soudu pro lidská práva. V této kapitole se budu zabývat případy, kdy státy využily možnost derogace některých lidských práv, které se následně svou kontroverzí dostaly až před evropský soudní dvůr. Zaměřím se především na spory, které měly zásadní vliv na vývoj činnosti Soudu samotného.⁶²

3.1 Lawless proti Irsku

Lawless byl prvním případem, který byl zahájen s cílem zasadit použití výjimečných pravomocí ze strany států do rámce mezinárodního přezkumu. Žalobu podal Gerard Richard Lawless, jenž byl na základě novely o trestných činech proti státu zadržen na neomezeně dlouhou dobu. Stížnost se týkala porušení článků 5, 6 a 7 Úmluvy, konkrétně tedy práva na svobodu a bezpečnost, spravedlivého procesu a zásady zákazu trestu bez zákona ze strany irské vlády.

Irská vláda se při obhajobě opírala o zákon z roku 1940 o trestných činech proti státu, který přijala v reakci na teroristickou činnost Irské Republikánské Armády. G. R. Lawless byl členem IRA, postupně byl třikrát zatčen, obviněn a odsouzen za držení zbraní, účast v teroristické skupině a za manipulaci s dokumenty obhajujícími partyzánské útoky na britské úředníky a majetek. Při posledním zatčení postupovala vláda podle již zmíněného výjimečného zákona.

Soud v tomto případě rozhodl jednomyslně. Dle jeho vyjádření nedošlo k porušení článku 7, dále uvedl, že zadržení G. R. Lawlesse od 13. července do 11. prosince 1957 bylo založeno na právu výjimky, které irská vláda řádně uplatnila na základě článku 15, přičemž zároveň konstatoval, že notifikace zaslaná generálnímu tajemníkovi Rady Evropy byla dostatečná. Zjištěné skutečnosti dle Soudu neodhalily

⁶² Oren Gross, *Once More unto the Breach: The Systemic Failure of Applying the European Convention on Human Rights to Entrenched Emergencies*, 23 YALE J. INT'L L. 437 (1998). Bluebook 21st ed

porušení závazků ze strany Irska, čímž pádem nevzniká nárok na odškodnění pro žalující stranu.⁶³

Jelikož se jednalo o první případ jednotlivce proti státu, mělo odůvodnění rozhodnutí Soudního dvora zásadní vliv na pochopení smýšlení a přístupu Soudu k případům následujícím. Při svém výroku Soud zdůraznil ponechání širokého prostoru pro uvážení jednotlivým státům (*margin of appreciation*) s ohledem na aktivaci článku 15. Z rozsudku je navíc zřejmé, že pokud stát vyhoví všem požadavkům na legální derogaci, nechce Soud při rozhodování jít proti členským státům, ani jejich vnitrostátním zákonům.

3.2 Irsko proti Spojenému Království

Druhým stěžejním případem je spor z roku 1978 *Irsko proti Spojenému království*. Odlišnost od výše zmíněné kauzy lze spatřit především v žalující straně - nejedná se totiž o individuální stížnost podanou jednotlivcem, nýbrž o žalobu druhého státu, ale i v předmětu řízení. Soud se konkrétně zabýval postupem britských bezpečnostních složek v době vrcholícího konfliktu v Severním Irsku.

Během tohoto období přišlo o život více než tři tisíce lidí, většinou civilistů. Situace se stala neúnosnou a na pomoc byly povolány britské ozbrojené složky. V 70. letech 20. století existoval soubor kontroverzních výslechových opatření užívaných britskou policií, který obsahoval metody jako: stání u zdi a setrvání několika hodin ve "stresové poloze"; nasazení "kapuce", spočívající v nasazení tmavého pytle na hlavu; vystavení nepřetržitému hlasitému a syčivému zvuku nebo také zbavení spánku a zbavení jídla a pití do doby výslechu.

Soud dospěl k závěru, že zmíněné techniky neodpovídají žádné mezinárodně uznávané definici nejhorší formy mezilidského zacházení, neboť dle soudců způsobenou bolest a utrpení nelze klasifikovat jako mučení. V této otázce odmítl stanovisko Komise, přičemž chování popsal jako nelidské a ponižující. Soud rovněž konstatoval, že výjimečný stav v zemi byl vyhlášen opodstatněně, a v tom případě záleží na dané zemi, jak se s danou situací vyrovná. Dále doplnil své rozhodnutí o

⁶³ ECtHR, *Lawless v. Ireland*, Application No. 33257, 1 July 1961

doporučení netrestat agenty, neboť postup Spojeného království byl označen za přijatelný, vyžadovaný okolnostmi. Tímto rozsudkem tedy nevyhověl obžalobě v plném rozsahu.⁶⁴

O případu se dá hovořit jako o přelomovém. Zaprvé se jedná o jeden z prvních sporů v mezinárodním právu přímo se dotýkající základního lidského práva zákazu mučení a zadruhé zde v závěrečném verdiktu zazněla již výše citovaná věta o tom, že nejlepší podmínky pro určení mimořádnosti situace nemá nikdo jiný, než samotný stát, kterého se v dané chvíli krize přímo dotýká.

3.3 tzv. Řecká kauza

Případu Irsko proti Spojenému království předcházela jiná mezistátní žaloba. Tentokrát se však spojily čtyři severské státy, konkrétně Dánsko, Norsko, Švédsko a Nizozemsko, které v září 1967 předložily řecký případ Evropské komisi pro lidská práva s tvrzením, že řecká junta, která se v témže roce ujala moci, porušuje Evropskou úmluvu o lidských právech v téměř všech bodech. V roce 1969 vypracovala Komise zprávu, vytvořenou za účelem dokázání systematického porušování lidských práv ze strany Řecka. Zpráva se za nedlouho dostala do tisku, čímž se obrátilo veřejné mínění celé Evropy proti Řecku.

Na zasedání konaném v prosinci téhož roku se mělo rozhodnout o setrvání Řecka v Radě Evropy. Když už bylo jasné, že Řecko hlasování prohraje, odsoudil řecký ministr zahraničí ESLP a prohlásil, že odchází. V dubnu roku 1970 podaly skandinávské státy další žalobu. Tentokrát se jednalo o mimořádný vojenský tribunál s odpůrci režimu, kde mělo dojít k porušení článků 5 a 6 Úmluvy. Komise opět rozhodla v prospěch žalující strany, když zamítla všechny argumenty Řecka.⁶⁵

Řecká kauza byla prvním případem, kdy Komise formálně konstatovala porušení EÚLP, a jeho závěry se staly vlivným precedentem v pozdějších případech.

⁶⁴ ECtHR, Ireland v. the United Kingdom, Application No. 531071, 18 January 1978

⁶⁵ Řecko uvedlo, že žádost je nepřijatelná, protože vypovědělo Úmluvu a nebyly vyčerpány vnitrostátní opravné prostředky. Komise 26. května rozhodla, že žádost je prozatímně přípustná, a toto rozhodnutí nabylo právní moci 16. července, kdy Řecko odpovědělo na dotazy. Argumentace Řecka byla zamítnuta, protože jeho odstoupení od EÚLP nabylo účinnosti až 13. června (6 měsíců po vypovězení) a porušení, k nimž došlo před tímto datem, nadále podléhala jurisdikci Úmluvy. Rovněž se neuplatnilo vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, protože porušení se týkala "správních postupů".

V návaznosti na případ *Lawless v. Irsko*, případ pomohl definovat okolnosti, které by mohly být kvalifikovány jako "mimořádná situace ohrožující život národa" podle článku 15. Definice mučení použitá v řeckém případě významně ovlivnila legislativu OSN.⁶⁶

Do dnešního dne je Řecko jediným státem, který opustil Radu Evropy. Do organizace se vrátilo po opětovném přechodu k demokracii v roce 1974. Otázka, zda úspěšní osnovatelé převratu mohou derogovat práva na základě mimořádné situace vyplývající z jejich vlastního jednání, zůstala však dodnes nezodpovězena.

3.4 Věc A a další proti Spojenému království

Věc A a další proti Spojenému království je skutečně raritním případem. Spojené království v reakci na útoky z 11. září vyhlásilo výjimečný stav a oznámilo derogaci z článku 5 Úmluvy. Nutno podotknout, že se jednalo o jediný evropský stát, který tak učinil. Výjimečnost tohoto sporu spočívá v tom, že o něm bylo již jednou rozhodnuto. Konkrétně se jedná o rozhodnutí Sněmovny lordů z roku 2005, která jakožto nejvyšší vnitrostátní soudní orgán prohlásila derogaci za neslučitelnou s Úmluvou z důvodu diskriminace cizích státních příslušníků.⁶⁷

Jako podezřelí z terorismu byli stěžovatelé preventivně zadrženi na neomezeně dlouhou dobu, přičemž se zadržení opíralo o výše zmíněné právní předpisy přijaté parlamentem. Spor se tedy dostal až před Evropský soudní dvůr. V první části rozsudku Soud odmítl všechny námitky stěžovatelů, včetně té, ve které stěžovatelé obvinili britskou vládu z toho, že chce po Evropském soudu pro lidská práva, aby zrušil rozhodnutí vlastního vnitrostátního orgánu, na čemž Soud neshledal principiálně nic špatného.

Soud nicméně dal stěžovatelům za pravdu v tom, že jejich preventivní zadržení bylo skutečně v rozporu s článkem 5 Úmluvy, přičemž tedy zbývalo rozhodnout o tom, zda odstoupení dle článku 15 bylo platné. Soud nejprve zdůraznil, že v této otázce ponechává státům velký prostor pro uvážení. Dále ale v souvislosti

⁶⁶ EComHR, *The Greek case*, 5 November 1969 (Denmark v. Greece, Appl. No. 3321/67; Norway v. Greece, Appl. no. 3322/67; Sweden v. Greece, Appl. no. 3323/67; Netherlands v. Greece, appl. no. 3344/67)

⁶⁷ *Belmarsh case*, [2005] UKHL 71

s touto otázkou konstatoval, že pokud nejvyšší vnitrostátní soud dospěl k závěru, že existovala mimořádná situace ohrožující život národa, ale že opatření přijatá v reakci na ni nebyla nezbytně nutná vzhledem k naléhavosti situace, se Soud domnívá, že by byl oprávněn dospět k opačnému závěru pouze tehdy, pokud by byl přesvědčen, že vnitrostátní soud nesprávně vyložil nebo použil článek 15.⁶⁸

Bezprostředně po tomto výroku byl výsledek zřejmý. Soud tedy paradoxně rozhodl ve prospěch stěžovatelů na základě úcty, kterou chová ke Sněmovně lordů. Rozhodnutí samotné však není tolik podstatné, jelikož přiznal žalující straně velmi skromné odškodnění. Co se týče pochybných právních předpisů, stačilo je doplnit o vlastní státní příslušníky, čímž přestaly být diskriminační a v konečném důsledku nebylo zapotřebí jejich zrušení. S určitou mírou nadsázky a zobecnění by se dalo říct, že tento spor neprohrála ani jedna ze stran.⁶⁹

Velmi podstatné však byly argumenty Soudního dvora, díky kterým poskytl státům určitý návod, jak bude přistupovat k derogacím, zejména v souvislosti s terorismem. Z odůvodnění si tedy lze vzít následující: ačkoliv se události z 11. září Spojeného království územně přímo netýkaly, uznal Soud, že hrozba mezinárodního terorismu je mimořádnou událostí ohrožující život národa – tudíž jednou z podmínek platné derogace; dále Soud konstatoval, že délka trvání mimořádné situace by měla být zohledněna při posuzování přiměřenosti, nicméně článek 15 neobsahuje žádné časové omezení, čímž nesouhlasil s Výborem OSN, že se musí jednat pouze o dočasné odchýlení.

V neposlední řadě Soud ukázal, že ve svých rozhodnutích bude přikládat vysokou váhu názorům vnitrostátních soudů, a pokud prokáží způsobilost v posuzování důkazů týkajících se výjimečných stavů a existence mimořádných okolností, nepůjde svým rozhodnutím proti nim. Nakonec Soud ukázal svou jednotnost, a ačkoliv se zcela jistě nejednalo o otázky jednoduché, i přes to dokázal rozhodnout jednomyslně a vytvořil tím jednotný postoj k politicky velmi choulostivým otázkám.

⁶⁸ ECtHR, *A and Others v. the United Kingdom*, Application No. 345505, 19 February 2009

⁶⁹ Tamtéž

4 Přístup států Rady Evropy k pandemii Covidu-19

Nemoc Covid-19 je typ koronavirového onemocnění způsobeného virem SARS-CoV-2. Poprvé se tento virus objevil v čínském městě Wuhan na konci roku 2019. Ihned po identifikaci viru se místní úřady pokusily šíření viru potlačit, nicméně veškeré snahy se ukázaly být neúspěšné a během velmi krátké doby došlo k jeho rozšíření po celém světě. Virus je silně nakažlivý a může se šířit z úst nebo nosu infikované osoby v malých tekutých částicích při kašli, kýchání, mluvení, zpěvu nebo dýchání. Příznaky onemocnění se pohybují od nepatrných, často nezjistitelných, až po smrtelné. Obecně se jako nejčastější symptomy uvádí únava, horečka a dýchací obtíže. Nejzávažnější dopady má nemoc na tzv. rizikové pacienty, čímž se rozumí lidé nad 65 let věku, osoby obézní či pacienti s dalšími základními onemocněními.⁷⁰

Dne 30. ledna 2020 došlo světovou zdravotnickou organizací (dále „WHO“) k vyhlášení stavu ohrožení veřejného zdraví mezinárodního významu. O necelé dva měsíce později, 11. března WHO deklarovala pandemii. K únoru 2022 přímo postihla nemoc 412 milionů osob, přičemž si vyžádala téměř šest milionů obětí na lidských životech.⁷¹ Tím se zařadila mezi nejsmrtelnější pandemie historie. U těchto statistik je však nutno podotknout, že se jedná pouze o úředně potvrzené případy, lze tedy počítat s tím, že data jsou velmi zkreslená a skutečný počet bude mnohonásobně vyšší.

Aby se zabránilo šíření nákazy, začaly jednotlivé státy po vzoru Číny vyhlášovat nouzové a krizové stavy. Díky nim mají možnost vyhlásit karanténu, ať už celostátní, či jen uzavření nejzasáženějších oblastí, čímž zakáží občanům volný pohyb. Svoboda pohybu jednotlivce však zdaleka není jediným základním právem, kterého se opatření dotýkají. Ačkoliv při ochraně veřejného zdraví disponuje většina vlád možností zásahu do práv občanů, měly by státy omezit dopad stanovených restrikcí na základní lidská práva na nezbytné minimum. Některé vlády tak činí, problém však vyvstává u států, které dlouhodoběji vykazují nižší stupeň dodržování lidských práv, přičemž je zřejmé, že mnohé z nich zneužívají okolností k upevňování moci.

⁷⁰ Oficiální webové stránky Světové zdravotnické organizace
Dostupné z: <https://www.who.int/>

⁷¹ Daily cases and deaths by date reported to WHO,
Dostupné z: <https://covid19.who.int/>

Stále častěji můžeme spatřovat tendenci přicházet s přinejmenším pochybnými opatřeními i od států demokratických. Vysoce postavení politici tím získávají mimořádné pravomoci, které využívají například pro odstranění politické konkurence. Přesně z tohoto důvodu vydala 1. dubna 2020 nizozemská vláda na svých webových stránkách diplomatické prohlášení, pod které se podepsala většina evropských států, kde byla vyřčena obava ze zneužití pravomocí k porušení právního státu, demokracie a lidských práv. Zároveň vyjádřena podpora Evropské Komisi v monitorování opatření zaváděnými jednotlivými státy.⁷²

Situace, ve které se nacházíme, je v moderních dějinách jedinečná. Její výjimečnost lze nejlépe demonstrovat na rozdílných přístupech jednotlivých států k nastoleným opatřením, ale i k pandemii celkově. V této kapitole porovnáím reakce vybraných států Rady Evropy, jakožto zemí s ratifikovanou Evropskou úmluvou o lidských právech. Evropský soud pro lidská práva poskytl státům stručný návod, jak postupovat při zavádění jednotlivých opatření. Ponechal přitom opět státům poměrně velký prostor pro uvážení, zda a v jakém rozsahu je třeba zasahovat.

Ve svém vyjádření také uvedl, že záleží na vládě daného státu, zda přistoupí k derogaci na základě článku 15, či nikoliv. Pan doktor Ruffer se obdobně jako pan profesor Šturma domnívá, že to nutné není. V příspěvku k příležitosti 70. výročí od vzniku Evropské úmluvy o ochraně lidských práv se domnívá, že státy, jež tak učinily, jednaly tak z důvodu "pojištění toho, že jsou na správné straně".⁷³

4.1 Česká republika

Česká republika má ve svém právním řádu pro případ nouze zakotvený tzv. krizový zákon⁷⁴, případně zákon o bezpečnosti České republiky⁷⁵. Podle míry závažnosti pak tuzemská právní úprava rozlišuje stav nebezpečí, stav nouzový, stav

⁷² Statement by Belgium, Bulgaria, Cyprus, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Ireland, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, the Netherlands, Portugal, Romania, Spain, Sweden
Dostupné z: <https://www.government.nl/documents/diplomatic-statements/2020/04/01/statement-by-belgium-denmark-finland-france-germany-greece-ireland-italy-luxembourg-the-netherlands-portugal-spain-sweden>

⁷³ ŠTURMA, Pavel a Alla TYMOFEYEVA. *70th anniversary of the European convention on human rights*. Passau: rw&w Science & New Media, 2021, 207 s. ISBN 978-3-946915-66-9.

⁷⁴ Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a změně některých zákonů

⁷⁵ Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky

ohrožení a stav válečný. Zatímco stav nebezpečí se využívá v případech, kdy ohrožení nedosahuje zásadního významu, zbylé tři instituty lze vyhlásit pouze v situacích skutečného a bezprostředního ohrožení života, zdraví, majetku, vnitřního pořádku či demokratických základů státu. Zároveň je třeba vymezit, v jakém rozsahu dojde k omezení základních lidských práv a svobod, případně zda dojde k uložení konkrétních povinností.⁷⁶

V reakci na probíhající pandemii vyhlásila česká vláda nouzový stav poprvé 12. března 2020. Nouzový stav lze vyhlásit na dobu omezenou, maximálně na 30 dnů, se souhlasem poslanecké sněmovny však lze délku prodloužit. Několikrát se tak stalo a k prodloužení došlo celkem pětkrát, přičemž dohromady trval 286 dnů. Během platného nouzového stavu došlo k zavedení velkého množství protiepidemických opatření, čímž byla omezena část základních lidských práv. Za doby nouzového stavu jednotlivá opatření nařizovala nejprve vláda, poté Ministerstvo zdravotnictví⁷⁷.

Zákon č. 240/2000 Sb. umožňuje vládě na dobu nezbytně nutnou a v nezbytném rozsahu omezit práva na nedotknutelnost osoby a obydlí; vlastnického a užívacího práva k majetku; svobodu pohybu a pobytu; shromažďovat se; provozovat podnikatelskou činnost a právo na stávku.

Dne 15. března 2020 Bezpečnostní rada státu aktivovala Ústřední krizový štáb, který měl na starost obstarávání ochranných pomůcek a působil jako poradní orgán pro vládu. Ukončen byl po necelých třech měsících činnosti. 23. března byl vyhlášen stav legislativní nouze, který umožňuje zrychlené projednávání zákonů. Během velmi krátké doby bylo tak upraveno a schváleno velké množství zákonů, přičemž se část z nich stala předmětem ústavní stížnosti.⁷⁸

Úplně prvním opatřením byl zákaz volného pohybu osob, který byl poté rozšířen o zákaz pohybu bez zakrytých úst a nosu. Dále vláda přistoupila k zákazu pořádání soukromých i veřejných akcí, stejně jako akcí sportovních a kulturních. Došlo k uzavření restaurací a některých obchodů, přičemž na dobu několika týdnů dobu byl vstup do obchodů s potravinami v ranních hodinách podmíněn spodní věkovou hranicí 65 let. Uzavřely se také hranice, více než měsíc nebylo občanům

⁷⁶ KUDRNA, Jan. Ústavní rámec zajišťování bezpečnosti České republiky – zhodnocení současného stavu a úvahy de lege ferenda. In: AUC IURIDICA, 4, 2017. str. 164

⁷⁷ Dle zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů.

⁷⁸ DIENSTBIER, Jakub. DERKA, Viktor. HORÁK, Filip. Ústavnost mimořádných opatření podle zákona o ochraně veřejného zdraví. In: Právník, 159, 5, 2020, s. 432.

umožněno vycestovat do zahraničí. Základní, střední a vysoké školy byly uzavřeny, vyučování přešlo v distanční formu.

Jak již bylo zmíněno výše, ne všechna usnesení vlády či Ministerstva zdravotnictví byla společností akceptována. S požadavkem na zrušení některých opatření se na soudy obrací občané prakticky nepřetržitě. V naprosté většině případů soud stěžovatelům nevyhověl.

Předseda Ústavního soudu v České republice, JUDr. Pavel Rychetský uvedl jako největší problém především neustále se měnící usnesení Vlády, čímž výkonné orgány v podstatě znemožňují práci soudům. Než se stihne opatření podrobit soudnímu přezkumu, dojde ke změně obsahu usnesení. V rozhovoru pro Českou televizi z konce listopadu dokonce označil uzavření hranic za "absolutně protiprávní", přičemž navrhl změnu zákona při nouzovém stavu, která by soudcům umožnila rozhodovat rychleji, stejně jako to umožňuje legislativní stav nouze zákonodárcům. Omezení svobody podnikání a pohybu je podle něj též "brutálním zásahem" do lidských práv.⁷⁹

K únoru 2022 doposud Česká republika neučinila oznámení generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, kvůli aktivaci článku 15 Úmluvy. Pan profesor Šturma v rámci hodnocení přístupu ze strany vlády České republiky k pandemii a navazujícím restrikcím konstatoval, že „opatření zavedená podle krizového zákona nebo zákona o ochraně veřejného zdraví se obecně vejdou do kategorie „omezení“, a proto nemusí být řešená jako „derogace“ z MPOPP a EÚLP.“ Dále však doplnil, že je zapotřebí neustále kontrolovat, zda jsou kroky vyžadované naléhavostí situace a netýkají se také jiných "nedotknutelných práv".⁸⁰

4.2 Slovenská republika

Na samém začátku pandemie patřilo Slovensko ke státům s nejpřísnějšími opatřeními v Evropě. Slovenský předseda vlády Peter Pellegrini začal s protiepidemickými opatřeními ještě před vyhlášením pandemie světovou

⁷⁹ <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3233632-omezeni-svobody-pohybu-a-podnikani-brutalne-zasahlo-do-lidskych-prav-rika-rychetsky>

⁸⁰ Šturma, Pavel. Koronavirus, nouzový stav a lidská práva, Bulletin Výzkumného centra pro lidská práva, 1/2020.

zdravotnickou organizací. Zakázány byly veškeré cesty do zahraničí, jež nebyly nezbytně nutné, zrušily se všechny mezinárodní lety a každý, kdo se vrátil ze zahraničí, musel do čtrnáctidenní karantény. S okamžitou platností došlo k uzavření všech škol v zemi. Mezi prvními restrikcemi byla též povinnost nošení roušek či uzavření obchodů.⁸¹

V návaznosti na zavedená opatření slovenská vláda rozhodla o zrušení závěrečných maturitních zkoušek a o následném udělení tzv. úřední maturity. Výslednou známku tvořil průměr dosažených výsledků po celou dobu studia, přičemž každý student měl právo zkoušku konat řádně, pokud by s hodnocením nesouhlasil. Maturitní zkoušku tedy v konečném důsledku vykonávalo pouze jedno procento studentů. Za přístup k šíření viru si Slovensko v první vlně epidemie vysloužilo mezinárodní uznání, jelikož se díky tvrdým opatřením počet nově nakažených pohyboval okolo stovky za den.⁸²

Při druhé vlně epidemie došlo na Slovensku, jakožto v první zemi na světě, k plošnému testování všech obyvatel starších deseti let. Testování nebylo povinné, ale ti, kteří test nepodstoupili, nemohli kromě jiného chodit do práce, obchodů, či na úřad. Na negativně testované by se navíc po dobu jednoho týdne nevztahoval zákaz vycházení. Plán sám o sobě nebyl špatnou myšlenkou, nicméně navazující omezení vzbuzují dodnes řadu pochybností. Slovenské vládě se příliš nedařilo ani po technické a organizační stránce, jelikož několik odběrových míst se vůbec nepodařilo otevřít, zatímco na jiných se tvořily několikahodinové fronty. Vzhledem k tomu, že se jednalo o přelom října a listopadu, nepanovaly ideální klimatické podmínky. Ačkoliv byla povolána armáda, nebylo možné dodržovat vládní nařízení o dodržování rozestupu.⁸³

Alexandra Brazinová, epidemioložka z Lékařské fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, předpovídala, že by tento krok mohl „*podkopat důvěru veřejnosti v testování a všechna ostatní opatření k omezení pandemie.*“ K podkopání důvěry došlo také u vlády samotné. To lze ostatně demonstrovat na faktu, že Slovensko v jednu dobu drželo světový “prim” v počtu nakažených osob na sto tisíc obyvatel. V rámci jedné z nejvíce diskutovatelných variant bojů proti epidemii,

⁸¹ Oficiální webové stránky Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, dostupné z: <https://www.health.gov.sk/Clanok?Hlavna-sprava-COVID-19>

⁸² Tamtéž

⁸³ Tamtéž

očkovaní, jsou Slováci výrazně pod průměrem EU. Příčin je pravděpodobně více, počínaje fiaskem s vakcínou Sputnik V, dezinformacemi a rozdělením společnosti konče.⁸⁴

Pozornosti neunikl ani fakt, že 9. dubna vláda rozhodla o karanténě v pěti celých romských osadách na východním Slovensku. Vláda argumentovala tím, že tato opatření jsou nezbytná pro ochranu veřejného zdraví. Zůstává však nejasné, jaký byl právní základ pro tyto povinné karantény. Kromě obvinění z nezákonného použití síly, mezinárodní hnutí Amnesty International zdokumentovalo, že během prvních dnů povinné karantény v romských osadách nedostali obyvatelé informace o délce a podmínkách karantény a že úřady neoddělily ty, kteří měli pozitivní test na COVID-19, od zbytku komunity.⁸⁵

4.3. Ruská federace

Ačkoliv došlo k prokázání přítomnosti viru na území Ruska u dvou čínských obyvatel již na konci ledna, s přijetím protiepidemických opatření čekala však ruská vláda další dva měsíce. 27. března byly zrušeny veškeré lety do i ze státu. Výjimku představovaly lety nařízené vládou či z důvodu návratu ruských občanů do země.⁸⁶ O dva dny dříve prezident Vladimir Putin oznámil, že ruské ustavní referendum bude odloženo. Zároveň prohlásil, že týden od 30. března bude nepracovní a všichni by měli zůstat doma. Tentýž den byly také uzavřeny hranice včetně všech hraničních přechodů.⁸⁷

Během dubna došlo ke zvýšení trestů až na tři roky odnětí svobody za šíření nepravdivých informací. Odhaduje se, že do června zemřelo na onemocnění Covid-

⁸⁴ The Lancet. Slovakia to test all adults for SARS-CoV-2. WORLD REPORT | VOLUME 396, ISSUE 10260, P1386-1387, OCTOBER 31, 2020. Retrieved from [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)32261-3/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)32261-3/fulltext)

⁸⁵ Amnesty International. (2020, December 23). Policing the pandemic - human rights violations in the enforcement of covid-19 measures in Europe. Police and Human Rights Resources. Retrieved, from <https://policehumanrightsresources.org/policing-the-pandemic-human-rights-violations-in-the-enforcement-of-covid-19-measures-in-europe>

⁸⁶ Thomson Reuters. (2020, March 26). Russia to ground international flights on March 27 due to coronavirus. Reuters. Retrieved, from <https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-russia-flights/russia-to-ground-international-flights-on-march-27-due-to-coronavirus-idUSL8N2BJ0NK>

⁸⁷ Putin calls on Russians 'to stay home' due to coronavirus. TASS. (n.d.). Retrieved, from <https://tass.com/society/1135339>

19 minimálně 400 zdravotníků, což bylo způsobeno především nedostatkem ochranných pomůcek. Byly zaznamenány případy, kdy ruští lékaři upozorňující na nedostatek pomůcek, čelili obvinění z šíření nepravdivých informací. Zakázány byly veškeré hromadné akce.⁸⁸

Server Human Rights Watch uvádí, že v některých regionech byl zaveden systém propustek, při kterém bylo zapotřebí získat povolení k opuštění domovů. V Moskvě byla do provozu uvedena aplikace, jež sledovala osoby nakažené, či s příznaky onemocnění. Aplikace zpočátku vyžadovala po zaslání notifikace okamžité pořízení své fotografie jako důkaz dodržování izolace a automaticky udělovala pokuty.⁸⁹

Anastasia Vasiljevová, vedoucí organizace Svaz lékařů, v březnu 2020 zveřejnila videa, kde obvinila ruské úřady z uvádění nepřesného počtu případů nákazy. V nich tvrdí, že skutečný počet nakažených je větší, a že lékaři používají jako diagnózu jiná onemocnění, aby ovlivnili statistiky. V květnu řada médií včetně Financial Times a New York Times uvedla, že počet úmrtí v zemi mohl být podhodnocen, přičemž dospěly k závěru, že úmrtí mohlo být přibližně o 70 % více, než bylo hlášeno.⁹⁰ V červnu 2021 citoval náměstek ministra pro digitální rozvoj Oleg Kačanov údaje z oficiální evidence vyléčení v souvislosti s jejím propojením s databází používanou pro vydávání certifikátů "COVID pas", přičemž v databázi bylo evidováno 9 milionů vyléčení, což byl téměř dvojnásobek tehdejší oficiálně uváděné statistiky.⁹¹

4.4. Bulharská republika

Bulharské Národní shromáždění vyhlásilo výjimečný stav 13. března, přičemž v tentýž den byl na přítomnost viru pozitivně testován již třiatdvacátý občan. V zemi

⁸⁸ World Report 2021: Rights trends in Russia. Human Rights Watch. (2021, January 13). Retrieved March 1, 2022, from <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/russia>

⁸⁹ Tamtéž

⁹⁰ Litvinova, D. (2020, May 14). Russia slams New York Times, Financial Times on virus deaths. AP NEWS. Retrieved March 2, 2022, from <https://apnews.com/article/understanding-the-outbreak-health-virus-outbreak-international-news-russia-12c8f559a4ec43f72035e6d1ca58271a>

⁹¹ Russia's vaccination certificates reveal covid-19 numbers up to five times higher than official statistics. Meduza. (2021). Retrieved March 2, 2022, from <https://meduza.io/en/feature/2021/07/21/russia-s-vaccination-certificates-reveal-covid-19-numbers-up-to-five-times-higher-than-official-statistics>

byla přijata mimořádná opatření proti šíření nemoci, včetně zákazu cestování mezi městy a rozsáhlých omezení svobody pohybu. Místní vláda zavedla dvoutýdenní karanténu pro všechny obyvatele, kteří přišli do kontaktu s pozitivně testovaným nebo se vrátili z regionu s vysokým počtem případů. Pro pacienty, u kterých došlo k pozitivnímu otestování na přítomnost viru, byla nejprve zavedena 21denní karanténa, jež byla následně prodloužena na 28 dnů.⁹²

Během pandemie čelila bulharská vláda poměrně velkému množství kritiky. Navzdory svému dřívějšímu prohlášení, že „výroba ochranných pomůcek bude trvat měsíce“⁹³, nařídil bulharský ministr zdravotnictví Kiril Ananiev 30. března povinné nošení roušek. Pokuta navíc podle v té době platného nouzového zákona mohla činit až 5000 leva (cca 2555 eur).⁹⁴ Následující den došlo ke zrušení nařízení. Nová vyhláška vymezila jako příklad ochranných pomůcek ručníky, šátky a další.⁹⁵

Ačkoliv omezení platila po celé zemi, místní úřady v několika obcích vydaly vyhlášky zavádějící zvláštní režim, včetně povinných karantén, zaměřený konkrétně na bulharskou romskou komunitu. Tyto karantény prosazovala ozbrojená policie, která hlídala romské čtvrti a bránila lidem v opuštění osad.⁹⁶ V některých oblastech došlo ke sledování romských komunit termovizními drony, v jiných docházelo k postřikování desinfekčními prostředky z vrtulníků a práškovacích letadel.⁹⁷

Bulharský lékař Georgi Todorov veřejně kritizoval postup bulharské vlády při řešení pandemie, především nedostatečnost konzultací s odborníky na infekční

⁹² Oficiální webové stránky bulharského ministerstva zdravotnictví. Dostupné z:

<https://www.mh.government.bg>

⁹³ Стоянов, М. (2020, March 9). Ще са нужни месеци, за да се изработят необходимите маски и защитни облекла, обяви ананиев. Dnevnik. Retrieved March 2, 2022, from https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2020/03/09/4038339_shte_sa_nujni_meseci_zh_da_se_izrabotiat_nujnite_maski/

⁹⁴ Mediapool, E. na. (n.d.). Носенето на маска става задължително (обновена). Mediapool.bg. Retrieved March 2, 2022, from <https://www.mediapool.bg/noseneto-na-maskata-stava-zadlzhitelno-obnovena-news305456.html>

⁹⁵ Oficiální webové stránky bulharského ministerstva zdravotnictví. Dostupné z:

<https://www.mh.government.bg/bg/novini/aktualno/ot-utre-12-april-noseneto-na-zashitna-maski-ili-dr/>

⁹⁶ Amnesty International. (2020, December 23). Policing the pandemic - human rights violations in the enforcement of covid-19 measures in Europe. Police and Human Rights Resources. Retrieved, from <https://policehumanrightsresources.org/policing-the-pandemic-human-rights-violations-in-the-enforcement-of-covid-19-measures-in-europe>

⁹⁷ Yahoo! (n.d.). Some European officials use virus as a cover to target Roma. Yahoo! News. Retrieved March 2, 2022, from https://news.yahoo.com/european-officials-virus-cover-target-063349600.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAADwTt9Nq-tJ_TLBE8D05thONBCoCPwEYvfA42YSR7-rlp1ZJeaqHw3XKqIF5LLDpNx2RJQnNrSs9_9mu85YvmqRnCFV3j0-L1Ny4GBSszmUgki8gHYduwAgsoOf1mfX6zNVYKRSikWtNw6rmBcao_To8v-qT2tzuZeu1zKkYUIr

onemocnění, společně s nesprávným užíváním testovacích postupů, díky čemuž nemusí docházet k odhalení nakažených osob. Faktem je, že k únoru 2022 oficiální statistiky ukazují, že Bulharsko je s výrazným odstupem nejhorším členským státem Rady Evropy, co se týče počtu úmrtí způsobených onemocněním Covid-19, v přepočtu na 100 000 obyvatel. Světová zdravotnická organizace uvádí, že v Bulharsku zemře přes 500 lidí na každých 100 000 obyvatel, což je druhé nejhorší číslo na světě.⁹⁸ Lze pouze spekulovat, zda je to zapříčiněno vládními nařízeními, nedodržováním opatření či celkovým stavem zdravotnictví v zemi.

4.5. Spojené království Velké Británie a Severního Irska

V rámci boje proti pandemii Covid-19 přišla vláda Spojeného království s novým zákonem The Coronavirus Act. Zákon vstoupil v platnost 25. března 2020 a je platný po dobu dvou let, s možností případného zkrácení či prodloužení o šest měsíců. Díky němu je vláda oprávněna na základě vlastního uvážení omezit nebo pozastavit veřejná shromáždění, zadržet osoby podezřelé z nákazy COVID-19 s cílem pomoci zdravotnickým pracovníkům. Dále je vládě umožněno pozastavit veřejnou dopravu, dočasně uzavřít vzdělávací instituce a povolát studenty medicíny, případně bývalé zdravotníky do výkonu služby.⁹⁹ Zákon se zabývá také následky pandemie. Aby byly ekonomické dopady zmenšeny na minimum, disponuje stát pravomocemi jako zabránit vystěhování nájemníků a ochrana dobrovolníků před ztrátou zaměstnání.

Na počátku pandemie vláda Spojeného království přijala strategii, kterou lze nazvat kolektivní imunitou. Princip spočíval v tom, že by bylo zapotřebí nakažení velkého počtu obyvatel, kteří by si vybudovali vůči viru imunitu. Vedlejším účinkem by bylo, že by někteří zranitelní lidé, například starší lidé a lidé s již existujícími

⁹⁸ Daily cases and deaths by date reported to WHO,
Dostupné z: <https://covid19.who.int/>

⁹⁹ Guardian News and Media. (2020, March 17). Retired and student medics may be called in to tackle covid-19 in UK. The Guardian. Retrieved March 2, 2022, from <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/17/retired-and-student-medics-may-be-called-in-to-tackle-covid-19-in-uk>

onemocněními, zemřeli.¹⁰⁰ Nepřekvapivě byl tento plán rychle zamítnut a byla zavedena přísnější opatření na ochranu obyvatelstva. Nicméně již tato samotná myšlenka se pohybuje na hraně porušení článku 2 Úmluvy, chránícího jedno z nederogovatelných práv, právo na život. S největší pravděpodobností, i kdyby nedošlo k odstoupení od původní strategie, pro uznání pochybení Soudem, by bylo nutné prokázat, že oběť zemřela v přímém důsledku jednání nebo opomenutí státu, případně, že stát selhal při ochraně života lidí.

V rámci rozvíjející se krize se ukázalo, že poptávka po zdravotnických materiálech a personálu může převýšit nabídku.¹⁰¹ V jednu chvíli se situace dostala do stádia, kdy etické komise jednotlivých nemocnic rozhodovaly o tom, kdo bude přednostně ošetřen¹⁰². Deník Financial Times dokonce přišel s informací, že National Health Service (národní zdravotní služba) přijala bodovací systém, na jehož základě by se rozhodovalo, kterým pacientům bude poskytnuta nezbytná péče.¹⁰³ V rámci politického dění došlo ke změně termínů i funkčních období, na které měli být voleni místní zastupitelé, starostové a policejní a kriminální komisaři. Původně měli být zvoleni v roce 2020, nicméně po svém zvolení až v roce 2021, budou vykonávat tříleté funkční období namísto obvyklých čtyř let, aby byl zachován běžný volební cyklus.¹⁰⁴

4.6. Republika Severní Makedonie

Severní Makedonie je jedním z deseti států, který v reakci na pandemii Covidu-19 informoval generálního tajemníka Rady Evropy a oficiálně využil možnosti odstoupení od dodržování některých základních lidských práv na základě článku 15

¹⁰⁰ Dzehtsiarou, K. (2020, March 27). Covid-19 and the European Convention on Human Rights. Strasbourg Observers. Retrieved March 2, 2022, from <https://strasbourgobservers.com/2020/03/27/covid-19-and-the-european-convention-on-human-rights/>

¹⁰¹ Guardian News and Media. (2020, April 1). Virus patients more likely to die may have ventilators taken away. The Guardian. Retrieved March 2, 2022, from <https://www.theguardian.com/society/2020/apr/01/ventilators-may-be-taken-from-stable-coronavirus-patients-for-healthier-ones-bma-says>

¹⁰² J. Chisholm, 'Doctors will have to choose who gets life saving treatment', The Guardian 1 April 2020.

¹⁰³ Financial Times NHS 'score' tool to decide which patients receive critical care . Financial Times. (n.d.). Retrieved March 2, 2022, from <https://www.ft.com/content/d738b2c6-000a-421b-9dbd-f85e6b333684?sharetype=blocked>

¹⁰⁴ Brien, P., public spending during the COVID-19 pandemic. Retrieved March 2, 2022, from <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9309/CBP-9309.pdf>

Úmluvy. Přijatá opatření se týkala přechodu na distanční výuku; omezení veřejných akcí, schůzí a shromáždění; uzavření kulturních budov; pozastavení mezinárodních letů a zákazu vycházení.¹⁰⁵

Makedonská vláda zahájila “přípravná opatření“ pro případ propuknutí nemoci již koncem ledna 2020. Ministr zdravotnictví Venko Filipče uvedl, že byly provedeny přípravy v oblasti personálu, infrastruktury i kapacity nemocnic a že stát je připravený se s virem vypořádat.¹⁰⁶ I přes veškeré tyto skutečnosti však byly kroky vlády občany státu označovány za nelogické. V průzkumu veřejného mínění uvedlo v červnu 2020 44% dotázaných obyvatel, že se země ubírá špatným směrem.

Jedním z rozhodnutí vlády bylo rozdat občanům s menším příjmem poukázky na cestování. Tímto krokem chtěla vláda zároveň podpořit tuzemský cestovní ruch. To se vládě vydařilo, na druhou stranu kvůli masivnímu přílivu turistů a nedodržování opatření, je tento krok považován za příčinu propuknutí druhé vlny pandemie ve městě Ohrid.¹⁰⁷ Veřejnou debatu vyvolala také opožděná reakce, týkající se podpory podniků a postižených občanů, jenž přišla až v době před parlamentními volbami.

Na základě zprávy vydané organizací Deep Knowledge Group, se Severní Makedonie umístila na znepokojivém 103. místě v rámci celosvětového průzkumu, která země je nejbezpečnější, co se přístupu k pandemii Covid-19 týče. Výzkum vycházel ze 130 parametrů, jako například účinnost karantény, odhalování a detekce nákazy, zdravotní příprava a funkčnost státní správy. Pro porovnání lze uvést, že na prvním místě se umístilo Švýcarsko, na 37. místě Turecko, na 60. Rusko a Albánie obsadila 88. příčku.¹⁰⁸

Makedonský prezident Stevo Pendarovski reagoval na zprávu prohlášením: *„naše země se vůbec nelišila od sousedních zemí nebo jiných zemí světa a*

¹⁰⁵ United Nations North Macedonia, 2020. COVID-19 Response Framework, Dostupné z: https://northmacedonia.un.org/sites/default/files/2020-10/MKD-COVID_19-Response-Framework-20200730_costed.pdf

¹⁰⁶ ПОДГОТВЕНИ СМЕ ЗА КОРОНАВИРУСОТ, НЕМА ПОТРЕБА ОД ПАНИКА, ВЕЛИ МИНИСТЕРОТ ЗА ЗДРАВСТВО ФИЛИПЧЕ. Сакам Да Кажам. (2020, January 31). Retrieved March 2, 2022, from <https://sdk.mk/index.php/makedonija/podgotveni-sme-za-koronavirusot-nema-potreba-od-panika-veli-ministerot-za-zdravstvo-filipche/>

¹⁰⁷ Стојанчов, С. (n.d.). Туристичките ваучери – можност за одмор или ујдурма. Радио Слободна Европа. Retrieved March 2, 2022, from <https://www.slobodnaevropa.mk/a/%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B8-%D0%B2%D0%B0%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B8/30660488.html>

¹⁰⁸ Covid-19: Deep Knowledge Analytics. DKA. (n.d.). Retrieved March 2, 2022, from <https://www.dka.global/covid>

respektovala doporučení WHO." Dále v rozhovoru pro Rádio Svobodná Evropa uznal, že částečně za situaci nese odpovědnost vláda, ale že část společnosti nedokázala řádně provádět zavedená opatření, čímž shodil vinu na náboženské obce a na občany, kteří nedodržovali nařízení.¹⁰⁹

Podle Prof. Dr. Abdulla Azizi z Jihovýchodní evropské univerzity: *„nebude překvapením, pokud se v blízké budoucnosti objeví případy, kdy občané Severní Makedonie budou iniciovat žaloby na svůj stát u soudu ve Štrasburku“*, jelikož *„občané zůstali po dobu 3 měsíců pod přísnými opatřeními omezení svobody a práv, ale bohužel bez jakéhokoli výsledku v ochraně jejich zdraví.“*¹¹⁰

¹⁰⁹ Prof. Dr. Abdulla Azizi *DEROGATION OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS IN RNM DURING THE STATE OF EMERGENCY CAUSED BY COVID-19*. SEEU Review Volume 15 Issue 1:

Challenges and Perspectives of Covid – 19. str. 38

¹¹⁰ Tamtéž, str. 40

5 Sankční politika v době nouzových stavů

Poslední oblastí, do které zasahuje vyhlášení nouzových stavů, je oblast trestního práva. Ve výjimečných situacích jsou často přijímány "zvláštní" trestní zákony, které se snaží zajistit "civilizované" chování občanů prostřednictvím hrozby zvlášť přísné represe. Například ve španělské legislativě mají zakotvené tzv. "dočasné trestní zákony", tedy předpisy, které se vztahují výhradně na trestání jednání uskutečněného během určitého časového období.¹¹¹ Český trestní zákoník umožňuje soudu zohlednit *krizovou situaci, živelnou pohromu, nebo jiné události vážně ohrožující život, veřejný pořádek nebo majetek, anebo území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace* jako obecnou přitěžující okolnost. Definici krizové situace nalezneme v § 2 krizového zákona, který mezi ně řadí mimo jiné nebezpečí, při němž je vyhlášen nouzový stav.¹¹²

Nejvyšší státní zastupitelství (NSZ) vydalo v březnu 2020 varování o možném užití vyšší trestní sazby při spáchání trestného činu v době nouzového stavu, přičemž jako vzor uvedlo krádež, u které je možné zvýšit trestní sazbu až čtyřnásobně. Další příklady trestných činů, kterých se upozornění týká, jsou šíření nakažlivé nemoci, ohrožování zdraví závažnými potravinami, zpronevěra, podvod, lichva a šíření poplašné zprávy. Jako hlavní argument uvádí NSZ to, že se policie soustředí na pomoc obyvatelům, spíše než na potírání obecné kriminality.¹¹³

V tomto pohledu zaujímám souhlasné stanovisko s NSZ, nicméně na stranu druhou stranu je třeba podotknout, že je otázkou, kolik času se reálně ušetří, jelikož v těchto případech nelze využít institutu zkráceného přípravného řízení. Kromě toho, že je zapotřebí zahájit trestní řízení, je navíc v těchto případech vyžadována přítomnost obhájce, jehož mzdu hradí v případě přidělení obhájce ex offo stát.

Za zmínku stojí dva případy, které se v České republice odehrály v roce 2020. Muž, jenž ukradl za nouzového stavu pět housek v hodnotě 60 korun, byl

¹¹¹ Francisco Javier Álvarez García . catedrático de Derecho Penal. (2022, January 26). Covid-19: Legislación de Excepción Para Un Tiempo excepcional. The Conversation. Retrieved March 2, 2022, from <https://theconversation.com/covid-19-legislacion-de-excepcion-para-un-tiempo-excepcional-135020>

¹¹² zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů

¹¹³ Oficiální webové stránky Nejvyššího státního zastupitelství

Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nasz/sdeleni-nasz-k-otazkam-trestni-odpovednosti-behem-nouzoveho-stavu/>

pravomocně odsouzen na osmnáct měsíců odnětí svobody¹¹⁴, druhý pachatel ukradl salám a krabicové víno, a jelikož se jednalo o mnohonásobného recidivistu, byl mu uložen trest dvaadvaceti měsíců odnětí svobody¹¹⁵. Je očividné, že tyto dva případy nijak přímo nesouvisí s důvodem vyhlášení nouzového stavu, tedy s pandemií Covid-19, přesto soud využil možnosti uložit nepodmíněný trest odnětí svobody, k čemuž by s největší pravděpodobností za normálního stavu nedošlo. Zcela odlišný případ se odehrál ve Spojeném království, kde byl odsouhlasen návrh na zpřísnění trestů na dvojnásobek za napadení pracovníků záchranné služby a za ohrožení přenosem nemoci. Na základě tohoto návrhu byl v Manchesteru muž odsouzen na rok odnětí svobody za to, že plivl na britské policisty.¹¹⁶

V této souvislosti nedošlo ke krácení na základních lidských právech, jelikož soudy jednaly v mezích zákona. Je však otázkou, jak se v těchto případech postavit k jedné ze základních zásad trestního práva, a to k zásadě subsidiarity trestní represe.¹¹⁷ Je zcela na subjektivním posouzení, zda zmíněné příklady krádeží naplňují natolik značnou míru společenské škodlivosti, jakým odpovídá výše trestu, já se domnívám, že nikoliv. Účelem zvýšení trestní sazby by nejspíše měla být ochrana života a zdraví, k jejichž ohrožení nedošlo.

¹¹⁴Trestní Odpovědnost Během Nouzového Stavů. Centrum pro lidská práva a demokracii. (n.d.). Retrieved March 2, 2022, from <https://www.centrumlidskaprava.cz/trestni-odpovednost-behem-nouzoveho-stavu>

¹¹⁵Lidovky.cz. (2020, July 7). ROK A P. Lidovky.cz. Retrieved March 2, 2022, from https://www.lidovky.cz/domov/muz-v-brne-za-nouzoveho-stavu-ukradl-5-housek-hrozilo-mu-osm-let-vezeni.A200707_125221_ln_domov_ele

¹¹⁶Guardian News and Media. (2020, April 15). Tougher penalties proposed for attacks on UK emergency workers. The Guardian. Retrieved March 2, 2022, from <https://www.theguardian.com/law/2020/apr/16/tougher-penalties-assaults-emergency-workers-sentencing->

¹¹⁷GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 7. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-652-1.

Závěr

V první části jsem vymezil nejdůležitější pojmy, jejichž znalost je pro plné porozumění mé práci zásadní. Stěžejním výrazem je institut výjimečného stavu, u kterého jsem vycházel z definice pana docenta Bellinga v publikaci *Právník* z roku 2018, který ho definuje jako: „*právní institut označující soubor opatření, jichž státní orgán užívá k překonání situace vážné, existenciální krize ohrožující existenci státu a ústavního řádu, jejíž podobu nelze předem předvídat.*“

Dále jsem se věnoval problematice spojení právního státu a demokracie, jejichž principy jsou jedním z předpokladů fungování Evropské Unie jako společenství práva. Po analýze dostupných prostředků, které může EU využívat k vynucování dodržování základních evropských hodnot, jsem dospěl k závěru, že jsou nedostatečné. Unijní instituce vedou již několik let spory s Polskem a Maďarskem, například kvůli nezávislosti justice, pluralitě médií či akademické svobodě.

Situaci, zdá se, posunul blíže ke kýženému efektu letos v únoru Evropský soudní dvůr, který zamítl žalobu Maďarska a Polska ohledně zastavení čerpání dotací ze strukturálních fondů EU, pokud nebudou země dodržovat principy demokratického právního státu. Oba státy by tím mohli přijít o miliardy eur. Je tedy pouze otázkou času, kdy Evropská Komise přistoupí k užití tohoto nástroje. V případě Maďarska se však očekává, že sečká na výsledek dubnových parlamentních voleb.

V následující kapitole jsem se zbýval legálním pozastavením aplikovatelnosti základních lidských práv a svobod. Článek 15 Evropské úmluvy o lidských právech umožňuje státům výjimku "v době války nebo jiné mimořádné situace ohrožující život národa", ale pouze "v rozsahu, který nezbytně vyžaduje naléhavost situace". Články 8-11 umožňují omezení z důvodu ochrany zdraví a veřejného pořádku i bez mimořádných událostí. Tato omezení však musí být zákonná a přiměřená.

Praxe uplatňování institutu derogace je různá. Některé státy této možnosti využívají opakovaně, jiné naopak vůbec. Nejčastěji se dle empirické studie od autorů E. M. Hafner-Burtona, L. R. Helfera a C. Farisse z roku 2011 k derogacím uchylují státy dvojího druhu. Na jedné straně demokratické státy s jasnou dělbou moci, jejichž notifikace bývají konkrétní a ucelené. Na straně druhé se jedná o státy

nedemokratické, jež využívají dočasného odstoupení z důvodu zachování zdánlivé legality.

Nyní, s ohledem na celosvětovou pandemii nemoci Covid-19, využil rekordní počet států možnosti přechodného odstoupení od svých lidskoprávních závazků plynoucích z Úmluvy. K únoru 2022 řádně ohlásilo generálnímu tajemníkovi Rady Evropy svůj záměr deset států: Albánie, Arménie, Estonsko, Gruzie, Lotyšsko, Moldavsko, Rumunsko, San Marino, Severní Makedonie a Srbsko. Rumunsko tak učinilo během dvou let devětkrát, Lotyšsko dokonce desetkrát.

Spojené království ani Německo neoznámily Radě Evropy svůj záměr uplatnit výjimku v této souvislosti s Covid-19. Francie, která takové oznámení učinila v letech 2015 až 2017 v souvislosti s teroristickými útoky, tak rovněž neučinila, a to navzdory vyhlášení stavu ohrožení zdraví a závažnosti již přijatých opatření. Po celém světě je vedeno četné množství debat, zda je právě probíhající pandemie důvodem k aktivaci článku 15.

Vzhledem k tomu, že se jedná o první pandemii, se kterou se ESLP musel vypořádat, je judikatura v této oblasti skoupá. S odvoláním na definici výjimečného stavu od docenta Bellinga se v tomto konkrétním případě domnívám, že pandemie nesplňuje požadavek ohrožení existence státu. Nicméně stále není jasné, jak se situace bude vyvíjet v následujících letech a zda k ohrožení ústavního řádu nedojde spíše na základě zaváděných opatření jednotlivými vládami nežli pandemie samotné.

Hlavním cílem práce bylo zkoumat porušování základních lidských práv a svobod v době výjimečného stavu. S přihlédnutím ke konkrétním případům z minulého století jsem dospěl k závěru, že k omezování nad rámec zákona docházelo již od počátku funkce Evropského soudu pro lidská práva. Důvodů bylo mnoho a byly různé. Od mylného vyložení Úmluvy, přes marnou snahu o potírání terorismu až po ignoraci mezinárodních závazků.

Ačkoliv případy nelegálního zásahu do lidských práv nebyly ojedinělé, nikdy za dobu existence Soudu nedošlo k takto masivnímu porušování, jako je tomu v dnešní době, při řešení koronavirové krize. Nejčastěji se vládní nařízení dotýkala článku 5 Úmluvy, práva na osobní svobodu a bezpečnost. V žádném případě se však nejednalo o jediné dotčené právo. Dalším příkladem je článek 6, právo na spravedlivý proces. V některých zemích soudy a tribunály buď přestaly pracovat

úplně, nebo rozhodují případy za zavřenými dveřmi. To vede k mnohonásobnému porušování vnitrostátních postupů.

V neposlední řadě představuje současná situace výzvu pro právo na soukromí, upravené v článku 8. Typickým příkladem, ve vztahu ke členským státům Rady Evropy, je Rusko. Tento případ se však týká úplně všech států. Pod oblast ochrany článkem 8 spadá mimo jiné měření tělesné teploty či podávání informací o zahraničních cestách. Je jasné, že pro efektivní boj proti šíření viru, je nutné, aby vlády znaly zdravotní stav občanů, aby věděly, s kým byl člověk v kontaktu a jestli dodržuje povinnou karanténu.

Při tom všem je však nezbytné, aby byla dodržena určitá míra přiměřenosti a naléhavosti. Celkově mám za to, že tato krize může vést ke změnám výkladu konkrétních článků Úmluvy. Stejně jako po 11. září 2001, může být po odeznění krize obtížné vrátit sledovacího džina zpět do láhve.

Je velmi pravděpodobné, že zdravotní krize v blízké době pomine. Dalším problémem je, že mimořádné situace mají tendenci se vyvíjet a vyvolávat další krize. Tato situace v oblasti veřejného zdraví již vyvolala mimořádnou hospodářskou krizi a v reakci na ní zvláštní hospodářská opatření.

Nečekaná situace, která nás zasáhla, taktéž ukázala, že vlády, ve které většina občanů vkládá maximální důvěru, nejsou vždy schopny zareagovat adekvátně. Stěží by se hledal "správný" postup. Nicméně nyní, s odstupem času, by se jistě daly najít kroky, které rozhodně správné nebyly.

Případy, kdy jsou lidé pokutováni nebo stíháni za nedodržení opatření o zákazu vycházení, protože jsou bezdomovci, ukazují na naprosté ignorování mezinárodních standardů lidských práv týkajících se rovnosti a nediskriminace. Reakce států je o to méně pochopitelná, jelikož se v tomto případě jedná o státy jako Itálie, Francie, Španělsko či Spojené království, jenž jsou mnohými považovány a uváděny jako vzory při dodržování evropských standardů.

Zásadní roli sehrávají v boji s pandemií svobodná média. Americký prezident Donald Trump původně označil koronavirus za "podvod". Brazilský prezident Jair Bolsonaro označil virus za "výmysl" a preventivní opatření za "hysterická". V konečném důsledku jsou k únoru 2022 Spojené státy americké a Brazílie dva státy s největším počtem zaznamenaných úmrtí na Covid-19 celkově. Pochopitelně

v přímém boji s nemocí média mnoho nezmohou, ale mohou na takovou nezodpovědnost alespoň upozornit.

Při komparaci přístupu jednotlivých států lze přihlédnout k mnoha faktorům. Zajímavý způsob zvolilo zpočátku Bulharsko, které zavedlo až čtyřtýdenní karanténu, v porovnání se zbytkem Evropy, kde bylo nutné se samoizolovat po dobu deseti až čtrnácti dnů. Téměř všechny státy světa alespoň v jednu chvíli uzavřely své hranice. Některé státy tak učinily okamžitě po vyhlášení pandemie, mezi tuto skupinu by šlo zařadit i Českou republiku a Slovensko, jiné až s určitým odstupem, jako například Rusko. V rámci Evropy se k tomuto opatření neuchýlily pouze tři státy, a to Francie, Norsko a Srbsko. V návaznosti na tento fakt je třeba zmínit, že Francie je s celkovým počtem více než 21,5 milionů prokázaných nakažených obyvatel nejpostiženější zemí celé Evropy a čtvrtým státem na světě. Velmi odlišné formy zvolily jednotlivé státy také v přístupu k vakcinaci.

Co se týče přínosnosti očkování, většina vlád je v pozitivním postoji za jedno. Značné rozlišení však lze spatřovat především v motivaci občanů. Zatímco ve Spojených státech amerických vláda občanům platila za to, že se nechají očkovat, západoevropské státy zvolily opačnou strategii. Ve Vatikánu platí povinnost vakcinace pro všechny zaměstnance. V Itálii neočkovaní obyvatelé nemohou pro cestování užívat městskou hromadnou dopravu.

Téma očkování je celosvětově velmi diskutované. Jelikož stále více států zavádí očkování jako povinnost, častěji dochází k diskriminačnímu chování. Například ve Francii, Maďarsku či Řecku je očkování povinné pro zdravotnický personál, v Itálii se nařízení rozšířilo i na zaměstnance škol, policisty a vojáky. V prosinci například Italská Státní rada, jenž plní roli nejvyššího správního soudu, rozhodla, že lékaři nemohou odmítnout vakcínu proti covidu-19. Domnívám se tedy, že je pouze otázkou času, kdy o podobné stížnosti bude rozhodovat Evropský soud pro lidská práva.

Rakousko přistoupilo k ještě přísnějšímu řešení. Rakouská vláda schválila zákon o povinném očkování pro všechny obyvatele starší osmnácti let, k jehož návrhu dostala rekordní počet 108 tisíc stanovisek a připomínek od soukromých osob a institucí. Za jeho nedodržení hrozí pokuta až 3600 eur. K vymahatelnosti by

mělo dojít v polovině března 2022, nicméně vzhledem k pozitivnímu vývoji situace není jisté, zda k vymáhání nakonec dojde.

Takto radikální způsob je přitom překvapivý zejména při přihlédnutí k oficiálním statistikám uváděným Světovou zdravotnickou organizací. Itálie je s 83% proočkování na čtvrtém místě v rámci EU, Francie s 80% na osmém a Rakousko se 75% na patnáctém místě. Na druhé straně u států jako Bosna a Hercegovina s necelými 26%, Bulharsko s 29%, či Gruzie s Arménií s přibližnými 28% naočkovaných obyvatel jsme se s žádnými restriktivními nařízeními nesešli.

V závěru byl řešen problém slučitelnosti zpřísnění trestů a sankcí v době nouzového stavu s lidskými právy. V této části jsem dospěl k názoru, že není správné, aby pouhé vyhlášení nouzového stavu opravňovalo vlády států k ukládání nesmyslných a neadekvátních sankcí. Mělo by být přihlíženo též k závažnosti trestné činnosti a k jeho společenské škodlivosti, jež by měly být rozhodující faktory rozhodující o typu, případně délce, trestu. V poslední řadě je důležité zmínit, že ani nemusí být nutně pravda, že ochranné složky státu tímto krokem ušetří velké množství času.

Evropský soud pro lidská práva potenciální spory související s odstoupením od závazků nebo jinými opatřeními v kontextu lidských práv a svobod bude rozhodovat pravděpodobně až za několik let. Mnohem dříve však pravděpodobně uvidíme, zda některé státy pandemie nezneužily k většímu a déle trvajícím omezení lidských práv a svobod, než bylo skutečně nutné, a to ať už uplatnily možnosti článku 15 Úmluvy, či nikoli.

Seznam literatury

1) Odborná monografie

- BÍLKOVÁ, Veronika, Jan KYSELA a Pavel ŠTURMA. *Výjimečné stavy a lidská práva*. Praha: Auditorium, 2016. ISBN 978-80-87284-57-5.
- Council of Europe, 2011. *Definition and Development of Human Rights and Popular Sovereignty in Europe (Science and Technique of Democracy)*, Council of Europe Publication, 2011
- ČEJKOVÁ, Michaela. *Evropský soud pro lidská práva - postavení a role na poli ochrany osobnosti vč. rozboru judikatury a jeho vlivu na tuzemskou judikaturu*. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 2019.
- ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné*. Vydání druhé. V Praze: C.H. Beck, 2018, xxxii, 549. ISBN 978-80-7400-721-7.
- Dicey A. V. 1915. *Introduction to the Study of the Law of the Constitution* (8 ed.). London : Macmillan and Co., 1915.
- DYZENHAUS, D. 2006 Schmitt vs. Dicey: Are states of emergency inside or outside the legal order? *Cardozo Law Review*. 2006.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 7. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-652-1.
- HOUŠKOVÁ, Klára. *Členský stát Evropské unie jako právní stát - právní nástroje na jeho ochranu*, diplomová práce, Brno 2021.
- KMEC, Jiří. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, 1660 s. ISBN 978-80-7400-365-3.
- KUDRNA, Jan. *Ústavní rámec zajišťování bezpečnosti České republiky – zhodnocení současného stavu a úvahy de lege ferenda*. In: *AUC IURIDICA*, 4, 2017
- Muller, Julian. *European human rights protection in times of terrorism – the state of emergency and the emergency clause of the European Convention on Human Rights (ECHR)*. Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, ein Teil von Springer Nature 2018
- Němčák, V. 2008. *Ochrana lidských práv v rámci africké unie: bakalářská práce*. Brno: Masarykova Univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií. 2008

- Oren, Gross, Once More unto the Breach: *The Systemic Failure of Applying the European Convention on Human Rights to Entrenched Emergencies*, 23 YALE J. INT'L L. 437 (1998). Bluebook 21st ed
- SCHMITT, Carl. *Die Diktatur: von den Anfängen des modernen Souveränitätsgedankens bis zum proletarischen Klassenkampf*. 2. Aufl. München: Duncker & Humblot, 1928.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch, Jan FILIP, Pavel MOLEK, Lenka BAHÝLOVÁ, Milan PODHRÁZKÝ, Radovan SUCHÁNEK a Ladislav VYHNÁNEK. 2010. *Ústava České republiky - Komentář*. Praha: Linde Praha, 2010. ISBN 978-80-7201-814-7
- ŠTURMA, Pavel a Alla TYMOFEYEVA. *70th anniversary of the European convention on human rights*. Passau: rw&w Science & New Media, 2021, 207 s. ISBN 978-3-946915-66-9
- ŠTURMA, Pavel. *Úvod do Evropského práva ochrany lidských práv*. Praha: Univerzita Karlova, 1994, 130 s. ISBN 80-7066-951-9
- TICHÝ, Luboš, Rainer ARNOLD, Jiří ZEMÁNEK, Richard KRÁL a Tomáš DUMBROVSKÝ. *Evropské právo*. 5. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, xlii, 756 s. ISBN 978-80-7400-546-6.
- TOMOSZEK, M. 2015. *Podstatné náležitosti demokratického právního státu*. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-116-8

2) Časopisecké články

- Abdulla, Azizi. Derogation of human Rights and Freedoms in RNM during the State of Emergency Caused by COVID-19. *SEEU Review Volume 15 Issue 1: Challenges and Perspectives of Covid – 19*.
- BELLING, Vojtěch. Výjimečný stav a hranice právního státu. *Právník (Praha)*. 2018.
- DIENSTBIER, Jakub. DERKA, Viktor. HORÁK, Filip. Ústavnost mimořádných opatření podle zákona o ochraně veřejného zdraví. *Právník*, 159, 5, 2020.
- Ignatius, Yordan Nugraha. 2018. Human rights derogation during coup situations, *The International Journal of Human Rights*, 22:2, DOI: 10.1080

- Kirchner, S. 2010. HUMAN RIGHTS GUARANTEES DURING STATES OF EMERGENCY: THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS. *Baltic Journal of Law & Politics* 3:2 (2010): 1-25 DOI: 10.2478/v10076-010-0008
- KOLLERT, Lukáš. Výjimečný stav a jeho regulace v právním státě. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2021, 29(2), 227-260 ISSN 1210-9126.
- Šturma, Pavel. Koronavirus, nouzový stav a lidská práva, Bulletin Výzkumného centra pro lidská práva, 1/2020.

3) **Judikatura soudních a quasijudiciálních orgánů**

- Evropská komise pro lidská práva, *Cyprus v. Turkey, Application NO. 8007/77*
4. October 1983
- Evropská komise pro lidská práva, *The Greek case*, 5 November 1969
(Denmark v. Greece, Appl. No. 3321/67; Norway v. Greece, Appl. no. 3322/67;
Sweden v. Greece, Appl. no. 3323/67; Netherlands v. Greece, appl. no.
3344/67)
- Nález Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 19/93 ze dne 21. prosince
1993
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, *A and Others v. the United
Kingdom*, Application No. 345505, 19 February 2009
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, *Aksoy v Turkey*, appl. no.
21987/93, Judgement of 18 December 1996
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, *Belgium Linguistics*
(Application no 1474/62; 1677/62; 1691/62; 1769/63; 1994/63; 2126/64)
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, *Ireland v. the United Kingdom*,
Application No. 531071, 18 January 1978

- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, *Lawless v Ireland*, Application No. 33257, 1 July 1961,
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, *Sakik and others v. Turkey*. ECtHR Judgment of 26 November 1997
- Vyjádření soudce Martense, Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, *Brannigan and McBride v. United Kingdom*, 25 May 1993 (Appl. No. 14553/89; 14554/89), concurring opinion of Judge Martens.
- Rozsudek Sněmovny lordů, *Belmarsh case*, [2005] UKHL 71

4) **Zákonná úprava a interní akty řízení**

- Africká charta práv člověka a národů
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
- Smlouva o Evropské unii
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky
- Vyhláška č. 15/1988 Sb., Vyhláška ministra zahraničních věcí o Vídeňské úmluvě o smluvním právu
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

- Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a změně některých zákonů
- Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů

5) Elektronické zdroje

- Amnesty International. (2020, December 23). Policing the pandemic - human rights violations in the enforcement of covid-19 measures in Europe. Police and Human Rights Resources. Retrieved, from <https://policehumanrightsresources.org/policing-the-pandemic-human-rights-violations-in-the-enforcement-of-covid-19-measures-in-europe>
- Brien, P. By Philip Brien, *public spending during the COVID-19 pandemic*. Retrieved March 2, 2022, from <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9309/CBP-9309.pdf>
- Covid-19: Deep Knowledge Analytics. DKA. (n.d.). Retrieved March 2, 2022, from <https://www.dka.global/covid>
- Česká televize (2020, November 29). Snad se nevydáme polskou a maďarskou cestou, Doufá Rychetský. ČT24 - Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR - Česká televize. Retrieved March 1, 2022, from <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3233632-omezeni-svobody-pohybu-a-podnikani-brutalne-zasahlo-do-lidskych-prav-rika-rychetsky>
- Chisholm, J. (2020, April 1). Virus patients more likely to die may have ventilators taken away. The Guardian. Retrieved March 2, 2022, from <https://www.theguardian.com/society/2020/apr/01/ventilators-may-be-taken-from-stable-coronavirus-patients-for-healthier-ones-bma-says>

- Daily cases and deaths by date reported to WHO, Dostupné z: <https://covid19.who.int/>

- Dzehtsiarou, K. (2020, March 27). Covid-19 and the European Convention on Human Rights. Strasbourg Observers. Retrieved March 2, 2022, from <https://strasbourgeoisobservers.com/2020/03/27/covid-19-and-the-european-convention-on-human-rights/>

- Evropský soud pro lidská práva. Otázky a odpovědi.: Evropský soud pro lidská práva. [online]. [cit. 2018-10-23]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Questions_Answers_CES.pdf

- Financial Times NHS 'score' tool to decide which patients receive critical care . Financial Times. (n.d.). Retrieved March 2, 2022, from <https://www.ft.com/content/d738b2c6-000a-421b-9dbd-f85e6b333684?sharetype=blocked>

- Francisco Javier Álvarez García catedrático de Derecho Penal. (2022, January 26). Covid-19: Legislación de Excepción Para Un Tiempo excepcional. The Conversation. Retrieved March 2, 2022, from <https://theconversation.com/covid-19-legislacion-de-excepcion-para-un-tiempo-excepcional-135020>

- Greene, A. (2020, April 1). States should declare a state of emergency using Article 15 ECHR to confront the coronavirus pandemic. Strasbourg Observers. Retrieved February 25, 2022, from <https://strasbourgeoisobservers.com/2020/04/01/states-should-declare-a-state-of-emergency-using-article-15-echr-to-confront-the-coronavirus-pandemic/>

- Guardian News and Media. (2022, February 16). ECJ dismisses Hungary and Poland's complaints over rule-of-law measure. The Guardian. Retrieved March 1, 2022, from <https://www.theguardian.com/law/2022/feb/16/ecj-dismisses-hungary-poland-complaints-eu-rule-of-law-measure>

- Guardian News and Media. (2020, March 17). Retired and student medics may be called in to tackle covid-19 in UK. The Guardian. Retrieved March 2, 2022, from <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/17/retired-and-student-medics-may-be-called-in-to-tackle-covid-19-in-uk>

- Guardian News and Media. (2020, April 15). Tougher penalties proposed for attacks on UK emergency workers. The Guardian. Retrieved March 2, 2022, from <https://www.theguardian.com/law/2020/apr/16/tougher-penalties-assaults-emergency-workers-sentencing->

- Guardian News and Media. (2020, April 1). Virus patients more likely to die may have ventilators taken away. The Guardian. Retrieved March 2, 2022, from <https://www.theguardian.com/society/2020/apr/01/ventilators-may-be-taken-from-stable-coronavirus-patients-for-healthier-ones-bma-says>

- Lidovky.cz. (2020, July 7). ROK A P. Lidovky.cz. Retrieved March 2, 2022, from https://www.lidovky.cz/domov/muz-v-brne-za-nouzoveho-stavu-ukradl-5-housek-hrozilo-mu-osm-let-vezeni.A200707_125221_In_domov_ele

- Litvinova, D. (2020, May 14). Russia slams New York Times, Financial Times on virus deaths. AP NEWS. Retrieved March 2, 2022, from <https://apnews.com/article/understanding-the-outbreak-health-virus-outbreak-international-news-russia-12c8f559a4ec43f72035e6d1ca58271a>

- Mediapool, E. на. (n.d.). Носенето на маска става задължително (обновена). Mediapool.bg. Retrieved March 2, 2022, from <https://www.mediapool.bg/noseneto-na-mask-a-stava-zadalzhitelno-obnovena-news305456.html>

- Oficiální webové stránky bulharského ministerstva zdravotnictví. Dostupné z: <https://www.mh.government.bg>

- Oficiální webové stránky Evropské Komise, Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/index_cs
- Oficiální webové stránky Evropského parlamentu, Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0055_EN.html
- Oficiální webové stránky Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, Dostupné z: <https://www.health.gov.sk/Clanok?Hlavna-sprava-COVID-19>
- Oficiální webové stránky Nejvyššího státního zastupitelství, Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/sdeleni-nsz-k-otazkam-trestni-odpovednosti-behem-nouzoveho-stavu/>
- Oficiální webové stránky Rady Evropy, dostupné z <https://www.coe.int/en/web/about-us/who-we-are?desktop=true>
- Oficiální webové stránky Světové zdravotnické organizace, Dostupné z: <https://www.who.int/>
- Oficiální webové stránky vlády Velké Británie, dostupné z: <https://www.gov.uk/government/speeches/the-rule-of-law-and-the-prosecutor>
- *Putin calls on Russians 'to stay home' due to coronavirus.* TASS. (n.d.). Retrieved, from <https://tass.com/society/1135339>
- Russia's vaccination certificates reveal covid-19 numbers up to five times higher than official statistics. Meduza. (2021). Retrieved March 2, 2022, from <https://meduza.io/en/feature/2021/07/21/russia-s-vaccination-certificates-reveal-covid-19-numbers-up-to-five-times-higher-than-official-statistics>

- Statement by Belgium, Bulgaria, Cyprus, Denmark, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Ireland, Italy, Latvia, Lithuania, Luxembourg, the Netherlands, Portugal, Romania, Spain, Sweden, Dostupné z: <https://www.government.nl/documents/diplomatic-statements/2020/04/01/statement-by-belgium-denmark-finland-france-germany-greece-ireland-italy-luxembourg-the-netherlands-portugal-spain-sweden>

- The Lancet. (n.d.). Slovakia to test all adults for SARS-CoV-2. WORLD REPORT| VOLUME 396, ISSUE 10260, P1386-1387, OCTOBER 31, 2020. Retrieved March 1, 2022, from [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)32261-3/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)32261-3/fulltext)

- Thomson Reuters. (2020, March 26). Russia to ground international flights on March 27 due to coronavirus. Reuters. Retrieved March 1, 2022, from <https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-russia-flights/russia-to-ground-international-flights-on-march-27-due-to-coronavirus-idUSL8N2BJ0NK>

- Trestní Odpovědnost Během Nouzového Stavů. Centrum pro lidská práva a demokracii. (n.d.). Retrieved March 2, 2022, from <https://www.centrumlidskaprava.cz/trestni-odpovednost-behem-nouzoveho-stavu>

- United Nations North Macedonia, 2020. COVID-19 Response Framework, Dostupné z: https://northmacedonia.un.org/sites/default/files/2020-10/MKD-COVID_19-Response-Framework-20200730_costed.pdf

- Yahoo! (n.d.). Some European officials use virus as a cover to target Roma. Yahoo! News. Retrieved March 2, 2022, from https://news.yahoo.com/european-officials-virus-cover-target-063349600.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAADwTt9Nq-tJ_TLBE8D05thONBCoCPwEYvfA42YSR7-rlp1ZJeaqHw3XKqoiF5LLDpNx2RJQnNrSs9_9mu85YvmqRnCFv3j0-L1Ny4GBSszmUgki8gHYduwAgsoOf1mfX6zNVYKRSIkWtNw6rmBcao_To8v-qT2tzuZeu1zKkYUIr
- World Report 2021: Rights trends in Russia. Human Rights Watch. (2021, January 13). Retrieved March 1, 2022, from <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/russia>
- Стојанчов, С. (n.d.). Туристичките ваучери – можност за одмор или ујдурма. Радио Слободна Европа. Retrieved March 2, 2022, from <https://www.slobodnaevropa.mk/a/%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B8-%D0%B2%D0%B0%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B8/30660488.html>
- Стоянов, М. (2020, March 9). Ще са нужни месеци, за да се изработят необходимите маски и защитни облекла, обяви ананиев. Dnevnik. Retrieved March 2, 2022, from https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2020/03/09/4038339_shte_sa_nujni_meseci_za_da_se_izrabotiat_nujnite_maski/
- ПОДГОТВЕНИ СМЕ ЗА КОРОНАВИРУСОТ, НЕМА ПОТРЕБА ОД ПАНИКА, ВЕЛИ МИНИСТЕРОТ ЗА ЗДРАВСТВО ФИЛИПЧЕ. Сакам Да Кажам. (2020, January 31). Retrieved March 2, 2022, from <https://sdk.mk/index.php/makedonija/podgotveni-sme-za-koronavirusot-nema-potreba-od-panika-veli-ministerot-za-zdravstvo-filipche/>